

T.C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ PROGRAMI
BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN
SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA KONUSUYLA
İLGİLİ KAZANIMLARIN ÖĞRETİMİNE İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Ayşe AYDOĞAN

2010 - NİĞDE

T.C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ PROGRAMI
BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN
SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA KONUSUYLA
İLGİLİ KAZANIMLARIN ÖĞRETİMİNE İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Ayşe AYDOĞAN

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. NİHAL BALOĞLU UĞURLU

2010– NİĞDE

ONAY SAYFASI

Yrd. Doç. Dr. Nihal BALOĞLU UĞURLU danışmanlığında Ayşe AYDOĞAN tarafından hazırlanan “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusuyla İlgili Kazanımların Öğretimine İlişkin Görüşleri” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

21 / 01 / 2010

JÜRİ :

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Nihal BALOĞLU UĞURLU

Üye : Yrd. Doç. Dr. Halil TOKCAN

Üye : Yrd. Doç. Dr. Emre ÜNAL

.....
.....
.....

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun Tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Selen DOĞAN
Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretimine ilişkin görüşlerinin tespit edilmesidir. Bu amaç doğrultusunda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin konu ile ilgili kazanımların öğretiminde kullandıkları öğretim yöntemleri, bu öğretim yöntemlerini tercih nedenleri, kullandıkları araç-gereçler, kendi yeterlilik ve faaliyetleri ve öğrencilerinin kavrama düzeyleri ile ilgili görüşleri belirlenmiştir. Araştırma 2008-2009 öğretim yılı Bahar döneminde Niğde merkez ve ilçelere ait ilköğretim okullarında görev yapan toplam 77 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile, betimsel araştırma kapsamında anket uygulaması yapılarak gerçekleştirilmiştir. Ölçme aracından elde edilen veriler SPSS paket programında değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular neticesinde, öğrenci katılımını arttırması ve bilginin kalıcılığını sağlamasının öğretmenlerin yöntem ve teknik seçimini etkilediği; bununla beraber Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusu ile ilgili kazanımların öğretiminde daha çok soru-cevap ve tartışma tekniklerini; araç-gereç olarak ise ağırlıklı olarak ders kitaplarını seçtikleri tespit edilmiştir. Ayrıca, öğretmenlerin sürdürülebilir kalkınma konusu ile ilgili kazanımların öğretiminde hizmet yıllarının, mezun oldukları fakültelerin, lisansüstü eğitim durumlarının ve görev yapmakta oldukları okuldaki unvanlarının kendi yeterlilik ve faaliyetleri ile öğrencilerin kavrama düzeylerine ilişkin görüşlerinde anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, mezun oldukları bölüm değişkenine göre konu ile ilgili kazanımların öğretiminde, kendi yeterlilik ve faaliyetlerine ilişkin görüşlerinde anlamlı bir farklılık görülmezden; Sosyal Bilgiler dışındaki bölümlerden mezun olan öğretmenlerin Sosyal Bilgiler bölümünden mezun olan öğretmenlere göre, öğrencilerin konu ile ilgili kazanımların öğretimine yönelik kavrama düzeylerine ilişkin görüşlerinin daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma, sürdürülebilir kalkınma konusu ile ilgili kazanımların öğretimiyle ilgili olarak yapılması gerekenler hususunda, öğretmenlere ve araştırmacılara yönelik öneriler belirtilerek sonuçlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir kalkınma, Sosyal Bilgiler öğretimi, Çevre Eğitimi.

ABSTRACT

Aim of this research is to determine the ideas of Social Studies teachers on teaching about the improvements of sustainable development issues. For this purpose, Social Studies teachers' opinions dealing with teaching of relevant achievements that they use teaching methods, the reason of the preferred teaching methods, the used tools, their own proficiency, activities and student level of understanding has been identified. Research carried out in the spring semester of 2008-2009 academic year between Niğde and district centers primary schools on 77 Social Studies teacher by doing application of descriptive questionnaire survey. Resulting data's obtained from measuring tool were evaluated by SPSS package program. As a result of obtained findings: increasing student participation and providing the permanency of the knowledge effects teachers' methods and techniques selection, Moreover Social Studies teachers on sustainable development issues related to gains in teaching preferred questions-answers and discussion techniques and also textbooks were chosen predominantly as teaching equipment have been identified. In addition, teachers on teaching of sustainable development issues did not decline different ideas related to their own adequacy, activities and the students' level of understanding whatever their service years, graduates of their faculties, graduate education, and their titles in the school. However, Social Studies teachers graduating from their department variable according to the relevant gains in the teaching of their own competence and activities related to their opinion no significant difference, social information outside of the chapters are graduates of teachers Social Studies department, who graduated from teachers according to students' relevant gains focuses on teaching comprehension levels found to be more positive about their views were reached. The study, teaching on sustainable development issues, was concluded with needed work to be done in this area and suggestions to teachers and researchers.

Keywords: Sustainable Development, Social Studies Teaching, Education of environment.

ÖN SÖZ

Dünyamız artık insanoğlunun sınırsız ihtiyaçları karşısında bunaldığının ve bununla beraber doğal kaynaklarının tükenmeye başladığının işaretlerini vermeye başlamıştır. İkinci bir dünya yoktur ve insanlık kendi faaliyetlerinin olumsuz neticelerinden yine kendisi etkilenmektedir. Buna rağmen insanlar, kalkınma olgusuyla birlikte üretim ve tüketim faaliyetlerinden vazgeçmemekte ve vazgeçmeyecektir de. Ancak, dünyanın kendisine sunduğu imkânları yine kendi elleri ile kaybetmek insanoğluna ne vicdani ne de akıllıca gelmektedir. Bu sebeple hem kalkınma hem de kalkınmanın sürdürülebilirliği için neler yapılabileceği hususunda çalışmalar başlamıştır. Uluslararası konferanslarda ele alınan sürdürülebilir kalkınma anlayışı, gelecek nesillerin de ihtiyaçlarını göz önüne alarak doğal kaynakları tüketmeden ve doğaya zarar vermeden bugünün gereksinimlerinin karşılanmasıdır. Bu anlayışın toplumun her kesiminde bilinç kazanması için ise sürdürülebilirlik için eğitimin gerekliliği tartışılmazdır. Bu eğitimin sunulduğu programlardan biri de İlköğretim Sosyal Bilgiler Programıdır.

Bu çalışma, sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretimini sunacak olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin konu ile ilgili yaklaşımlarını ortaya koymak maksadıyla hazırlanmıştır. Çalışmanın ortaya çıkmasında fikirleri, yardımları ve desteği ile her zaman yanımda olan tez danışmanım, Sayın Yrd. Doç. Dr. Nihal BALOĞLU UĞURLU'ya teşekkürü bir borç bilirim. Yine anket formunun uygulaması konusunda yardımlarını esirgemeyen saygıdeğer hocam, Milli Eğitim Müdür Yardımcısı, Mesut ALKAN'a; saygıdeğer hocalarım Yrd. Doç. Dr. Cengiz KAYACILAR ve Yrd. Doç. Dr. Emre ÜNAL'a; ankete katılan saygıdeğer Sosyal Bilgiler öğretmenlerine; aileme ve tüm sevdiklerime teşekkürü bir borç bilirim.

Ocak 2010
Ayşe AYDOĞAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
TABLolar LİSTESİ	x
EKLER	xii
KISALTMALAR	xiii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1. 2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Varsayımlar	5
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.6. Problem Cümlesi	6
1.7. Alt Problemler	6
1.8. Tanımlar	7
BÖLÜM II	8
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	8
2.1. Sürdürülebilir Kalkınma Konusunun Öğretimi.....	8
2.1.1. Sürdürülebilir Kalkınma Nedir?.....	8
2.1.2. Sürdürülebilir Kalkınma Düşüncesinin Ortaya Çıkış Süreci..9	
2.1.2.1. İlk Duyarlılık Süreci ve Büyümenin Sınırları	11
2.1.2.2. 1972 Stockholm Konferansı.....	13
2.1.2.3. Ortak Geleceğimiz (Brundtland) Raporu (1987)	15
2.1.2.4. BM Çevre ve Kalkınma Konferansı / 1992 Rio Dünya Zirvesi	16
2.1.2.5. Birleşmiş Milletler II. İnsan Yerleşmeleri Konferansı	
(HABİTAT II)	18

2.1.2.6. Johannesburg Dünya Sürdürülebilir Gelişme Konferansı	20
2.1.3. Sürdürülebilir Kalkınma Anlayışı	21
2.1.4. Sürdürülebilir Kalkınmanın Boyutları	24
2.1.4.1. Çevre Boyutu	24
2.1.4.1.1. Nüfus	25
2.1.4.1.2. Kentleşme	27
2.1.4.1.3. Sanayileşme ve Teknolojideki Gelişmeler	29
2.1.4.1.4. Turizm Faaliyetleri	32
2.1.4.2. Sosyal ve Ekonomik Boyut	32
2.1.5. Sürdürülebilir Kalkınma ve Eğitim	33
2.1.5.1. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sürdürülebilir Kalkınma.	37
BÖLÜM III	42
YÖNTEM	42
3.1. Araştırma Modeli	42
3.2. Çalışma Grubu	42
3.3. Veri Toplama Aracı	44
3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi	46
3.5. Verilerin Analiz ve Yorumlanmasında Kullanılan İstatistik Yöntemler	46
BÖLÜM IV	48
BULGULAR VE YORUMLAR	48
4.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusu ile İlgili Kazanımların Öğretimine İlişkin Görüşleri ile İlgili Bulgular	48
4.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusu ile İlgili Kazanımların Öğretiminde Kullandıkları Öğretim Yöntemlerine İlişkin Bulgular	48

4.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusu ile İlgili Kazanımların Öğretiminde Kullandıkları Öğretim Yöntem ve Tekniklerin Tercih Nedenlerine İlişkin Bulgular..... 52

4.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusu ile İlgili Kazanımların Öğretiminde Kullandıkları Araç-Gereçlere İlişkin Bulgular..... 56

4.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusu ile İlgili Kazanımların Öğretiminde Kendi Yeterlilik ve Faaliyetleri ve Öğrencilerin Kavrama Düzeylerine İlişkin Görüşler ile İlgili Bulgular..... 59

4.2.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusu ile İlgili Kazanımların Öğretiminde Kendi Yeterlilik ve Faaliyetleri ve Öğrencilerin Kavrama Düzeylerine İlişkin Ortalama Görüş Puanlarına Yönelik Bulgular..... 59

4.2.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusu ile İlgili Kazanımların Öğretiminde Kendi Yeterlilik ve Faaliyetleri ile Öğrencilerin Kavrama Düzeylerine İlişkin Ortalama Görüş Puanlarının Öğretmenlerin Hizmet Yılı, Mezun Oldukları Fakülte ve Bölümler, Lisansüstü Eğitim Durumları ve Görev Yapmakta Oldukları Okuldaki Unvanları İle İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular 60

4.2.2.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusu ile İlgili Kazanımların Öğretiminde Kendi Yeterlilik ve Faaliyetlerine İlişkin Ortalama Görüş Puanlarının Hizmet Yılları ile İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular..... 61

4.2.2.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusu ile İlgili Kazanımların Öğretiminde Kendi Yeterlilik ve Faaliyetleri ve Öğrencilerin Kavrama Düzeylerine İlişkin Ortalama Görüş Puanlarının Mezun Oldukları Fakülteler ile İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular 62

4.2.2.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusu ile İlgili Kazanımların Öğretiminde Kendi Yeterlilik ve Faaliyetleri ve Öğrencilerin Kavrama Düzeylerine İlişkin Ortalama Görüş Puanlarının Mezun Oldukları Bölümler ile İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular	63
--	----

4.2.2.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusu ile İlgili Kazanımların Öğretiminde Kendi Yeterlilik ve Faaliyetleri ve Öğrencilerin Kavrama Düzeylerine İlişkin Ortalama Görüş Puanlarının Lisansüstü Eğitim Durumları ile İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular	65
---	----

4.2.2.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusu ile İlgili Kazanımların Öğretiminde Kendi Yeterlilik ve Faaliyetleri ve Öğrencilerin Kavrama Düzeylerine İlişkin Ortalama Görüş Puanlarının Görev Unvanları ile İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular	66
---	----

BÖLÜM V	68
SONUÇ VE ÖNERİLER	68
SONUÇLAR	68

5.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusuyla İlgili Kazanımların Öğretiminde Kullandıkları Öğretim Yöntemlerine ve Araç-Gereçlere İlişkin Sonuçlar	68
--	----

5.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusuyla İlgili Kazanımların Öğretiminde Kendi Yeterlilik ve Faaliyetleri ile Öğrencilerin Kavrama Düzeylerine İlişkin Ortalama Görüş Puanlarına Yönelik Sonuçlar	69
---	----

ÖNERİLER	70
-----------------------	----

KAYNAKÇA	72
-----------------------	----

EKLER	79
--------------------	----

ÖZGEÇMİŞ	83
-----------------------	----

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Çevre İçerikli Ders, Ünite ve Konular (İlköğretim Sosyal Bilgiler 6 ve7. Sınıf Ders Programı)

Tablo 2. Araştırma Grubunda Yer Alan Öğretmenlerin Cinsiyet ve Hizmet Yılları

Tablo 3. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Fakülte ve Bölümler

Tablo 4. Öğretmenlerin Görev Statüsü ve Lisansüstü Eğitim Durumları

Tablo 5. Seçenek Değerleri ve Aralıkları

Tablo 6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusuyla İlgili Kazanımların Öğretiminde Kullandıkları Öğretim Yöntem ve Tekniklerle İlgili Görüşlerinin Frekans, Yüzde ve Aritmetik Ortalama Dağılım Sonuçları

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusuyla İlgili Kazanımların Öğretiminde Kullandıkları Öğretim Yöntem ve Teknikleri Tercih Nedenleri ile İlgili Görüşlerinin Frekans, Aritmetik Ortalama ve Yüzde Dağılım Sonuçları

Tablo 8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusuyla İlgili Kazanımların Öğretiminde Kullandıkları Araç-Gereçler ile İlgili Görüşlerinin Frekans, Yüzde Dağılım ve Aritmetik Ortalama Sonuçları

Tablo 9. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusuyla İlgili Kazanımların Öğretiminde Kendi Yeterlilik ve Faaliyetleri ve Öğrencilerin Kavrama Düzeylerine İlişkin Ortalama Görüş Puanları

Tablo 10. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Hizmet Yıllarına Göre Kendi Yeterlilik ve Faaliyetleri ve Öğrencilerin Kavrama Düzeyleri Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Tablosu

Tablo 11. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mezun Oldukları Fakültelere Göre Kendi Yeterlilik ve Faaliyetleri ve Öğrencilerin Kavrama Düzeyleri Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Tablosu

Tablo 12. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mezun Oldukları Bölümlere Göre Kendi Yeterlilik ve Faaliyetleri ile Öğrencilerin Kavrama Düzeyleri Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Tablosu

Tablo 13. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Lisansüstü Eğitim Durumlarına Göre Kendi Yeterlilik ve Faaliyetleri ile Öğrencilerin Kavrama Düzeyleri Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Tablosu

Tablo 14. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görev Unvanlarına Göre Kendi Yeterlilik ve Faaliyetleri ile Öğrencilerin Kavrama Düzeyleri Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Tablosu

EKLER

EK 1: Ölçme Aracının Uygulanması İçin Milli Eğitim Müdürlüğü Mesleki ve Teknik Eğitim Şubesinden Olur Yazısı.

EK 2: Öğretmen Anket Formu.

KISALTMALAR

Anlamlılık Düzeyi	P
Aritmetik Ortalama	$\bar{X}$
Bakınız	bkz
Cilt	c
Frekans	f
Karbondiyoksit	CO ₂
Ki-Kare	X ²
Maksimum	Maks.
Milli Eğitim Bakanlığı	MEB
Minimum	Min.
Ortalama	Ort.
Katılımcı Sayısı	n
Serbestlik Derecesi	sd
Standart Sapma	s
Ve diğerleri	vd
Yüzde	%

BÖLÜM I

GİRİŞ

Sosyal Bilgiler öğretim programı, demokratik değerleri benimsemiş bireyler olarak öğrencilerin içinde yaşadığı topluma uyum sağlamalarını ve öğrencilere bu bilgi birikimini yaşama geçirebilecek donanımlar kazandırmayı amaçlamaktadır. Bilgiyi öğrenmenin önemi göz ardı edilmemekle beraber, bilgiyi edinmekten çok bilgiyi kullanmaya daha fazla işaret eden bu öğretim programı, problem çözme, eleştirel ve yaratıcı düşünme konusunda öğrencileri teşvik eder (MEB, 2009:12).

Sosyal Bilgiler öğretim programının vizyonu olarak ortaya konan; 21. yy'ın çağdaş, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, Türk tarihi ve kültürüne sınıksız sarılmış, demokratik değerlerle bütünleşmiş, insan haklarına saygılı ve yaşadığı çevreye duyarlı vatandaşlar yetiştirmek fikri günümüz dünyasında kabul gören ve her yönüyle benimsenen bir vizyondur (MEB, 2005:41).

Bu bağlamda, çalışmamızın esas teması olan, sürdürülebilir kalkınma konusu ile ilgili kazanımlar ve bu kazanımların öğretimi, Sosyal Bilgiler öğretim programının vizyonu ile uyuşan yaşadığı çevreye duyarlı bireyler yetiştirmek anlayışı ile örtüşmektedir.

1.1. Problem Durumu

Hızlı nüfus artışı, sanayileşme ve teknolojiadaki gelişmeler üretim ve tüketim algısının değişmesine neden olmuştur. Bu değişme toplumun sosyal, ekonomik ve doğal çevre kapsamında bilinçli bireyler yetiştirilmesini gerekli kılmaktadır. Toplamların artan nüfuslarının ihtiyaçlarını karşılamak ve ekonomik bakımdan refah düzeylerini artırmak amacıyla sınırsız olduğunu düşündükleri doğal

kaynakları bilinçsizce tüketmeleri çevre sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmuş ve sürdürülebilir kalkınma kavramının önemi özellikle doğal çevreyi koruma faaliyetleri çerçevesinde sık sık vurgulanır olmuştur. Çevre boyutunu vurgulayan sürdürülebilir kalkınma kavramı, doğal kaynakların insan refahı ve yaşam şartlarının daha fazla iyileştirilmesi amacıyla kullanılırken, gelecek nesillerin de ihtiyaçlarının gözetilmesi şeklinde tanımlanmıştır (Palabıyık, 2004: 254).

Bununla birlikte sürdürülebilir kalkınma kavramının vurguladığı sosyal ve ekonomik boyutun da göz ardı edilmemesi gerekir. Toplamların sosyal yaşam kalitelerini artırmak ve sahip oldukları maddi ve manevi kültürel değerlerini gelecek nesillere aktarmak amacını gerçekleştirmek yine sürdürülebilir kalkınma kavramının benimsediğı ilkeler doğrultusunda gerçekleştirilebilir. Nitekim çevre, ekonomi ve sosyal olmak üzere üç boyutta ele alınan bu kavram, çevre sorunları ile birlikte dikkat çekmiş, ekonomik ve sosyal yönleriyle bütünlük arz etmiştir. “Sürdürülebilir toplum, gelecekteki nesilleri tehlikeye atmadan gereksinimlerini karşılayabilen toplumdur.” (Brown,Flavin,Postel,1998:14) anlayışı, sürdürülebilir kalkınma konusunda toplumun her kesiminin bilinçli olması gereğini ifade eder. Bu zorunluluğun gerçekleştirilebilmesi, sürdürülebilir kalkınma anlayışının toplumsal bir bilinç ve sorumluluk haline gelmesini sağlayacak eğitim ve öğretim faaliyetleri ile mümkündür.

Sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımlar etrafında gerçekleştirilecek öğretim faaliyetleri çağdaş öğrenme ve öğretim yaklaşımlarının uygulanmasının yanı sıra zengin öğretim materyallerinin kullanılmasını da gerektirir. Bu kazanımların öğretiminde mevcut kavram, olgu ve olayların öğrencilere kavratılması ve bilginin kalıcılığının sağlanması bu konunun öğrenci düzeyine indirgenmesi ile gerçekleşir. Bunun için yapılması gereken mesleki sorumluluklarının ve yeterliliklerinin bilincinde olan öğretmenlerin sahip oldukları imkânları üst düzeyde kullanarak sürdürülebilir kalkınma konusunu en iyi şekilde öğretim çabasında olmalarıdır.

1. 2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretimine ilişkin görüşlerinin tespit edilmesidir.

İlköğretim 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımlar şu şekildedir:

- Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek, bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.
- Türkiye'nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak, yatırım ve pazarlama proje önerileri tasarlar.
- Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin insan yaşamına etkilerini tartışır.
- Ülkemizin diğer ülkelerle doğal afetlerde ve çevre sorunlarında dayanışma ve işbirliği içinde olmasının önemini fark eder.
- Küresel sorunların çözümlerinin yaşama geçirilmesinde kişisel sorumluluğunu fark eder.
- Düşünce, sanat ve edebiyat ürünlerinin, doğal varlıkların ve tarihi çevrelerin ortak miras ögesi olarak yaşatılmasında insanlığın sorumluluğunun farkına varır.

Sözü edilen kazanımların öğretilmesinde en önemli sorumluluk Sosyal Bilgiler öğretmenlerine düşmektedir. Uygun öğretim yöntem ve teknik seçimi ile beraberinde zengin kaynak ve araç-gereçlerle desteklenmiş ders içi etkinlikler, bununla beraber sürdürülebilir kalkınma konusu ile ilgili belirli bir alt yapıya sahip öğretmenler, konuyla ilgili kazanımların öğretilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu sebeple, sürdürülebilir kalkınma konusu ile ilgili kazanımların öğretilmesinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin belirlenmesi, kazanımların öğretilmesi hususunda ne tür eksikliklerin olduğunun tespitini ve bu konuda alınacak tedbirlerin belirlenmesini kolaylaştıracaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bilindiği gibi günümüzün en büyük problemlerinden biri hızlı nüfus artışı ve buna paralel olarak gerçekleşen düzensiz yapılaşma ve alt yapı sorunları doğal çevrenin bilinçsiz bir şekilde kullanımına neden olurken, nüfusun yeterli oranda istihdam edilemeyişi de ekonomik anlamda sıkıntılar yaşanmasına neden olmaktadır. Ayrıca artan nüfusun sağlık ve eğitim gibi önemli ihtiyaçlarının alt seviyede karşılanıyor olması bir diğer problem olarak ortaya çıkmaktadır. Bütün bu olumsuzluklar bir araya geldiği zaman sürdürülebilir kalkınma konusunun ne kadar önemli olduğu açıkça görülmektedir. Bireylerin ve bireylerin oluşturduğu toplumların çevreye karşı duyarlı olmaları, refah düzeylerini artırmak için ekonomik kaynaklarını tasarruflu bir şekilde kullanmaları, sosyal açıdan birbirleri ile dayanışma içerisinde, maddi ve manevi kültür değerlerini benimseyen ve koruyan bir anlayışa sahip olmaları onların sürdürülebilir kalkınma ilkelerini kavramaları ve özdeşleşmeleri ile mümkün olur.

Sürdürülebilir kalkınma konusu yetişkinler açısından yaşam boyu öğrenme faaliyetleri sürecinde öğretilir. Ancak bu konuyla ilgili kazanımların ilköğretim seviyesinde itibaren öğretimi, bireylerin daha erken yaşlardan itibaren sürdürülebilir kalkınmanın gerektirdiği bilinç ve sorumluluklarının farkında olmasını sağlar. 2004 yılında yenilenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı da bu anlayışa paralel olarak içeriğinde düzenlemelere gitmiş ve bu konunun daha ağırlıklı bir şekilde öğretime imkân sağlamıştır. Bu sayede artık yapılması gereken bu öğretim programının kazanımlarını öğrencilere etkili bir şekilde kazandıracak olan öğretmenlerin kendi imkanları dâhilinde gösterecekleri çabalarıdır.

Sosyal Bilgiler dersinin temel hedefinin öğrencinin iyi bir yurttaş olmasını sağlamak olduğu, bunun için de bireyin görev ve sorumluluklarını bilmesinin, çevresine ve çevresindeki toplumsal olaylara karşı duyarlı olmasının gerekliliği düşünüldüğünde bu beceriyi öğrencilerine kazandıracak olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretime ilişkin düşünceleri de incelenilmesi gereken bir konudur.

Bu sebeple konuyla ilgili olarak bundan sonra yapılacak çalışmalara da yön verecek olan bu araştırma, Sosyal Bilgiler dersinde sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretimi ve konunun öğretiminde branş öğretmenlerinin görüşlerini ortaya koyması bakımından önemlidir.

1.4. Varsayımlar

Araştırmada, bazı başlangıç noktalarının, ayrıca kanıtlanmasına gerek görülmeden, “doğru” olarak kabul edilmesi gerekebilir. Bu kabule, varsayım denir (Karasar,1998:71). Bu araştırmaya dair varsayımlar şu şekildedir:

1. Araştırma ölçeğinde yer alan maddelerin tespitinde başvurulmuş uzman görüşleri yeterlidir.
2. Öğretmenler ölçekteki maddeleri yanıtlarken duygu ve düşüncelerini samimi bir şekilde yansıtmışlardır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma,

1. İlköğretim 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili aşağıda belirtilen kazanımlar ile,
 - Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek, bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.
 - Türkiye’nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak, yatırım ve pazarlama proje önerileri tasarlar.
 - Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin insan yaşamına etkilerini tartışır.
 - Ülkemizin diğer ülkelerle doğal afetlerde ve çevre sorunlarında dayanışma ve işbirliği içinde olmasının önemini fark eder.
 - Küresel sorunların çözümlerinin yaşama geçirilmesinde kişisel sorumluluğunu fark eder.

- Düşünce, sanat ve edebiyat ürünlerinin, doğal varlıkların ve tarihi çevrelerin ortak miras ögesi olarak yaşatılmasında insanlığın sorumluluğunun farkına varır.

2. 2008- 2009 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde, Niğde ili merkez ve Altunhisar, Bor, Çamardı, Çiftlik, Ulukışla ilçelerinde görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile,

3. Uygulanan ölçme aracı ile,

4. Araştırma ile ilgili ulaşılan kaynaklarla sınırlandırılmıştır.

1.6. Problem Cümlesi

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusunun öğretimi ile ilgili görüşleri nelerdir?

1.7. Alt Problemler

1. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde kullandıkları öğretim yöntemleri nelerdir?
2. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklerini tercih nedenleri nelerdir?
3. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde kullandıkları araç-gereçler nelerdir?
4. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde kendi yeterlilik ve faaliyetleri ve öğrencilerin kavrama düzeyleri ile ilgili görüşleri ne düzeydedir?
5. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde kendi yeterlilik ve faaliyetleri ve öğrencilerin kavrama düzeyleri ile ilgili görüşleri;
 - a) Meslekteki hizmet yıllarına,
 - b) Mezun oldukları fakülte ve bölümlere

- c) Lisansüstü eğitim durumlarına
- d) Görev yapmakta oldukları okuldaki unvanlarına göre değişmekte midir?

1.8. Tanımlar

Sürdürülebilir Kalkınma: Gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetini tehlikeye atmadan bugünün ihtiyaçlarının karşılanması (Keating,1993: 11)

BÖLÜM II

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Sürdürülebilir Kalkınma Konusunun Öğretimi

2.1.1. Sürdürülebilir Kalkınma Nedir?

1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından hazırlanan Brundtland Raporu'nda, bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılama yeteneğinden ödün vermeden karşılayan kalkınma olarak tanımlanan sürdürülebilir kalkınma kavramı (tobb.org.tr/organizasyon/sanayi/kalitecevre/12.pdf, 25.02.2009), 1992 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından yayınlanan bir başka raporda, yenilenebilir kaynaklardan, onların doğal stoğunu yenilemesini tehlikeye atmadan kullanmak ve çevrenin sınırlı atık kabul etme kapasitesini dikkate almak (Yakar, 2005:14) şeklinde açıklanmıştır.

Sürdürülebilir kalkınma, dünyanın kıt olan kaynaklarını yok etmeden ve bu kaynakları en verimli bir şekilde kullanarak, sadece belirli bir kesim için değil bütün dünya insanları için adaleti ve fırsatı sağlayacak olan ekonomik gelişme demektir. Bununla beraber sürdürülebilir kalkınma, çevreye saygılı olurken insanların yaşam kalitesinin iyileştirilmesi anlamına gelmektedir (Çelik, 2006: 21).

Gelecek nesillere bizim devraldığımızdan daha az olmayan bir kaynak tabanı bırakmayı sağlamak için bu günkü kullanımı sınırlamak olarak ifade edilen bu anlayışa göre çevrenin kalkınma üzerine yüklediği iki sorumluluk yani sınır vardır. Bunlar, kaynak sınırları ve atık özümseme sınırlarıdır (Yakar, 2005:14).

Çevre değerlerinin ve doğal kaynakların savurganlığa yol açmayacak biçimde akılcı yöntemlerle, bugünkü ve gelecek kuşakların hak ve yararları da göz önünde bulundurularak kullanılması ilkesinden özveride bulunmaksızın, ekonomik gelişmenin sağlanmasını amaçlayan bu çevreci dünya görüşü (Bozlağan, web:1012) ekonomik kalkınmanın doğal varlıkları ve çevreyi tahrip etmeden gerçekleşmesi gerektiğini savunur. Aynı zamanda sağlık, eğitim ve sosyal refahı arttırmaya yönelik çalışmalar da sürdürülebilir kalkınma kavramı dahilinde (Yakar, 2005:14) ele alınan diğer konulardır.

2.1.2. Sürdürülebilir Kalkınma Düşüncesinin Ortaya Çıkış Süreci

İnsanoğlu tarih boyunca ekonomik faaliyetlerini, doğal kaynakların sınırsız olduğunu düşünerek sürdürmüşlerdir. Sanayi Devrimi ve teknolojik gelişmeler ile birlikte diğer etkenler, bu süreçte çevrenin büyük zarar görmesine ve çevre sorunlarının baş göstermesine neden olmuştur (Yakar, 2005:2). Özellikle sanayi faaliyetleri, çevre sorunlarını hızlandırmış, bununla beraber doğal kaynaklardan faydalanarak üretim yapılırken doğal ve kültürel çevre bu süreçten olumsuz etkilenmiştir. Böylelikle doğal ve kültürel çevrenin tahribatı yüksek bir maliyet unsuru olarak ortaya çıkmıştır (Hobikoğlu, 2007: 1).

Sanayi Devrimi sonrasında kalkınmanın ideal bir anlayış olarak benimsenmesi, beraberinde mevcut katma değerın toplumun bütün kesimlerine eşit bir biçimde dağılacığı ve ekonomik refahın tüm toplumda hâkim olacağı düşüncesini doğurmuştur. Bu düşüncenin ürünü olarak da gelişmeye keyfiyet penceresi açılmış ve sınırsız üretim anlayışı uygulanmaya başlamıştır. Ancak bu gelişme ve büyüme yaklaşımı, doğadaki kaynakların hızla yok olmasına neden olmuş ve bu durumun farkına varılmış olması kalkınmanın sınırlandırılmasını gündeme getirmiştir. Doğal kaynakların kendini yenilemesine olanak sağlayacak tarzda bir büyüme ölçütü geliştirilmesi fikrinden hareketle de sürdürülebilir kalkınma anlayışı gelişmiştir (Yıldırım ve Göktürk, 2004: 449).

Bir diğer husus ise, son iki yüz yıl içerisinde insanlığın yüz yüze kaldığı problemlerdir. Bunların en önemlileri nüfus artışı, bireyler arası paylaşım sorunu ve

işsizlik sorunudur. Bu sorunların hepsinde de problemin çevresel boyutu ihmal edildiği için, bunların üstesinden gelindiği düşünülen süreçlerde dahi gerçek ve sürdürülebilir bir ekonomik büyüme gerçekleştirilememiştir (Özyol, web).

Neticede kalkınmaya dönük refahın aslında çevre konusunda gösterilecek duyarlılıkla sağlanabileceğini ve bu refahın devamlılığının ancak çevre hususundaki hassasiyetle korunabileceğini anlayan insanoğlu ekonomi, kalkınma ve çevre arasındaki ilişkinin dengeli ve sağlıklı bir şekilde kurulabilmesi gerektiğinin farkına varmıştır (Yakar, 2005: 2).

Doğal kaynakların geri dönülmez bir tahribat içerisinde olması günümüz çevre politikalarının sürdürülebilir kalkınma temelli olmasını zorunlu kılmış ve (Hobikoğlu, 2007: 1) bu süreçten itibaren, çevre sorunlarının boyutlarının büyümesi ve yaşamı tehdit edici düzeye ulaşması ile sorunları önleyici çözümler aranmaya başlanmış böylelikle çevre etiği anlayışı doğmuştur. Etik açıdan çevre ile ilgili iki temel yaklaşım vardır: Bunlardan birincisi, doğa değerlidir çünkü insana faydalıdır şeklinde iken diğeri, her varlığın insana faydalı olsun ya da olmasın kendine özgü bir değeri vardır. Sözü edilen bu iki yaklaşımı en iyi açıklayan ifade ise sürdürülebilir kalkınma kavramı olmuştur (Özyol, web).

Kalkınma ile çevre arasındaki dengeyi sağlama düşüncesi “Sürdürülebilir Kalkınma” kavramını ortaya çıkarmıştır (Yapıcı, web: 224). Geleceği yok varsayan bir düşünce anlayışı, kaynakların insafsızca tüketilmesini hatta sömürülmesini ülke ve kıta ölçeğinden dünya ölçeğine taşımış, neticede (Minibaş, web) sürdürülebilir kalkınma anlayışı hem doğa hem de insanoğlu için bir zorunluluk olmuş ve bütün dünya bu kavram etrafında, aslında yine kendisi için, uluslararası platformlarda bir araya gelmeye başlamıştır.

Sürdürülebilir kalkınma düşüncesinin kavramsallaşması böylelikle uzun bir dönemde gerçekleşmiştir. Kavram, başta Birleşmiş Milletler olmak üzere, birçok uluslararası kuruluşun yapmış olduğu çalışmalar neticesinde biçimlenmiştir. Özellikle 1970’li yıllardan itibaren, gerek küresel ve gerekse ulusal ve yerel düzeylerde çok sayıda bilimsel araştırma yapılmış ve konferanslar düzenlenmiştir.

Yapılan bu çalışmalar sürdürülebilir gelişme düşüncesinin kavramsallaşmasına katkıda bulunmuştur. Sürdürülebilir kalkınmanın düşünceden kavrama geçişinde, bu çalışmalardan bazılarının etkileri kuşkusuz daha güçlü olmuştur. Söz konusu çalışmaları kronolojik olarak şu biçimde sıralamak mümkündür (Bozlağan, web: 1018):

“...1970’li yıllara değin Birleşmiş Milletler ve dünya gündeminde birbirinden ayrı değerlendirilen çevre ve kalkınma kavramları, 1987’de Ortak Geleceğimiz raporu ve 1992’de Gündem 21 bildirisiyle, birleştirilerek sürdürülebilir kalkınma kavramı olarak kullanılmaya başlamıştır. 1972 Haziran’ında Stockholm’de toplanan BM İnsan Çevresi Konferansı’nda genel kabul gören çevrenin taşıma kapasitesi, ekonomik ve sosyal kalkınmanın çevre ile ilişkisi ve birlikteliği gibi ilkelerle uzun vadeli kalkınmanın ancak çevre sorunlarıyla mücadeleye bağlı olduğu anlayışına dayanan, ekoloji ile ekonomik kalkınmanın birleştirildiği eko-kalkınma kavramıyla temelleri atılan sürdürülebilir kalkınma kavramı, BM Çevre Programı (UNEP) tarafından 1983 yılında görevlendirilen Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nun (WCED) 1987 yılında yayınladığı Ortak Geleceğimiz raporu ile uluslar arası gündemde yer almıştır ...“ (Palabıyık, 2004: 253). Bu süreç ve süreçte alınan kararlar ise şu şekildedir:

2.1.2.1. İlk Duyarlılık Süreci ve Büyümenin Sınırları

Sürdürülebilirlik düşüncesine ilk olarak Ortaçağda, hatta çok eskilerde eski Yunan mitolojilerinde dahi rastlanılmaktadır. Aynı düşünsel temalara bu dönemlerde Doğu kültüründe de rastlanılmıştır. Ancak sürdürülebilirlik düşüncesi somut manada 19. yy’da kullanılmaya başlanmış ve literatürde yer almaya başlayan bu kavram, tarım, ormanlar ve balıkçılık gibi yenilenebilir kaynaklar konusunda kullanılan bir kavram olmaya başlamıştır (Bozlağan, web: 1013).

Ekonomik kalkınma ve doğal çevre arasındaki ilişkiyi ele alan araştırmalara temel olan ilk çevresel hareketler ise 1960’ların sonu ile 1970’lerde; diğeri ise 1980’ler ve 1990’ların başında gerçekleşmiştir (Yakar, 2005: 3). Sürdürülebilirlik düşüncesinin ekolojik anlamda duyarlılık kazanmasında, 1960’lı yıllarda dünyanın gündemini meşgul eden kalkınmacı ideolojinin yol açtığı sorunlar ile 1970’li yıllarda yıllardan itibaren baş gösteren çevre hareketinin etkisi olmuştur. Rachel Louise

Carson tarafından 1962’de kaleme alınan Silent Spring (Sessiz Bahar) adlı çalışma, mevcut sanayileşme süreçlerinin çevreye vermiş olduğu zararlar üzerinde durmuş ve bu çalışma Batı dünyasında büyük yankı uyandırmıştır (Bozlağan, web: 1014).

1960’ların sonu ve 1970’lerde, çevre kalitesi ile ekonomik büyüme arasındaki tartışmalarla çevreye bakış açısı şekillenmiştir. Bu tartışmaların büyük bir bölümü “Büyümenin Sınırları” (Limits to Growth) yaklaşımı ile geleneksel kalkınma politika ve uygulamalarının sürdürülüp sürdürülemeyeceği üzerinedir. Bu yaklaşımı savunanlara göre, büyümenin sınırlarının yeryüzünün taşıma kapasitesiyle özellikle dünyanın ekonomik ve sosyal sisteminden atık kabul edebilme kapasitesi ve yenilenebilir-yenilenemez kaynaklar sağlayabilme yeteneğiyle belirlenmektedir (Yakar, 2005: 3).

1968 yılında kurulan Roma Kulübü’nün, Massachusetts Teknoloji Enstitüsü’ne yaptırdığı bir araştırma, 1972 yılında “Limits to Growth” (Büyümenin Sınırları) adıyla bir kitap halinde yayımlanmıştır. Bu araştırma, ekonomik gelişme ile çevre arasında son derece önemli ve güçlü bir ilişkinin bulunduğu işaret ederek, dünya kamuoyunun dikkatinin bir kere daha çevresel konulara yoğunlaşmasına olanak sağlamıştır (Bozlağan, web: 1014).

Büyümenin Sınırları (Limits to Growth) kavramı da böylelikle dünya kamuoyuna, 1960’ların sonu ve 1970’lerdeki politik ve ekonomik tartışmalarla girmiştir. Bu sürecin başında Hardin’in “Ortakların Trajedisi” adlı yayınında nüfus artışı ve kirlilik problemlerine yüzeysel de olsa değinilmiştir. 1970’li yıllarda çevre sorunlarına yönelik tedbir niteliğindeki temel düşünce şudur: “ Şayet çevre kalitesi korunmak isteniyorsa, ekonomi ile nüfusun büyümesine sınır getirilmelidir.” Büyümenin Sınırları adlı raporla varılan ana düşünce ise şu şekildedir: “ 100 yıldan daha kısa bir zaman içerisinde; geleneksel olarak dünyanın gelişmesini belirleyen fiziksel, ekonomik ve sosyal ilişkilerde esaslı değişiklikler olmaksızın; toplum, endüstrinin bağlı olduğu yenilenemez kaynakları tüketmiş olacaktır. Kaynaklar tükenince, ekonomik sistemin çöküşü kitlesel bir işsizliğe, düşük yiyecek üretimine ve nüfusta azalmaya yol açacaktır....Bununla beraber, sadece derhal uygulanacak bir nüfus

ve kirlilik sınırlaması ile ekonomik büyümenin kesilmesi, bu tahmin edilen çöküşü önleyebilir, sabit bir ekonomik aktivite seviyesi bile, çevre korunarak sürdürülemez.” (Yakar, 2005: 4).

Uluslararası anlamda sürdürülebilir kalkınma çevre koruma ve kalkınma anlayışı bir bütün halinde ilk defa 1971 yılında İsviçre’nin Founex kentinde yapılan bir panelde ele alınmıştır. Toplantı neticesinde yayınlanan raporda, çevre ile ilgili duyarlılığın, sanayileşmiş ülkelerin üretim ve tüketim yapısından kaynaklandığını ancak dünyadaki çevre sorunlarının, yoksulluğun ve az gelişmişliğin de bir sonucu olduğundan söz edilmektedir. Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımını oluşturan bu sonuç, 1972’de Stockholm’de gerçekleştirilen “İnsan ve Çevre” konferansında gelişmekte olan birçok ülkenin katılmasında etkili olmuştur (Altunbaş, web).

2.1.2.2. 1972 Stockholm Konferansı

Uluslar arası anlamda çevre sorunlarının ilk defa ele alındığı (Yakar, 2005: 5) aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma kavramının uluslararası kamuoyunda ilk defa ifadesini bulduğu, Haziran 1972’de İsviçre’nin Stockholm kentinde yapılan “Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı”, Stockholm Bildirgesi ile çevrenin taşıma kapasitesine ve (Beyhan, web:14) bu alanda alınması gereken tedbirlere kamuoyunun dikkatini çekmiştir. (Yakar,2005: 5) 119 maddeden oluşan Bildirge’de “Eylem için Tavsiyeler” bölümünde temas edilen 5 ana konu başlığı şunlar olmuştur:

- İnsanların yerleşmiş bulundukları yörelerin yönetimi,
- Doğal kaynakların yönetimi,
- Genel olarak kirlenme,
- Deniz kirlenmesi,
- Kirlenmenin eğitsel, bilgi edinme, sosyal ve kültürel yönleri (Yavuz ve Keleş, 1983: 16).

Aralarında Türkiye’nin de bulunduğu 113 ülkenin katıldığı Konferans, Birleşmiş Milletler’in çevre konusundaki çalışmalarının temel hareket noktası olmuştur (Eyyubi, 2004:4). Bununla beraber Bildirge’de; ekoloji ve kalkınma

arasındaki dengeyi ön plana çıkaran ekokalkınma politikası çerçevesinde sürdürülebilir kalkınma kavramının temel dayanakları olan ve insan merkezilik ve gelecek nesillerin kaynaklarının korunması da gündeme gelmiştir (Toprak, 2006: 248).

Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımında önemli bir başlangıç olarak kabul edilen Konferans'ta, insan yerleşimlerinin planlanmasına ve yönetiminden çevre kirliliğinin tespiti ve kontrolüne, aynı zamanda devletlerin küresel kirlilikle uğraşmadaki yetersizlikleri, sanayileşmiş ülkelerin diğer ülkelerle arasındaki kalkınma ilişkilerinden çevrenin önemine kadar çeşitli konular ele alınmıştır (Altunbaş, web)

Konferans'ta kabul edilen 'İnsani Çevre Bildirgesi', çevrenin sorunları, kaynak kullanımında kuşaklar arası adalet, ekonomik ve sosyal gelişmenin çevre ile bağlantısı ve kalkınma ile çevrenin birlikteliği gibi hususlara temas ederek, sürdürülebilirlik anlayışının temel dayanaklarına işaret etmiştir. Bildirge'de, rasyonel bir yaklaşımla hem bugünün hem de gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayan daha sorunsuz bir çevrede yaşanabileceği, bunun için düzenli, gayretli ve azimli bir çalışmaya gerek olduğu ifade edilmiştir. (Bozlağan, web:1015, 1016) Kalkınma düzeyleri ve siyasal rejimleri ne olursa olsun tüm ülkelerin, evrensel bir nitelik kazanan çevre sorunları karşısındaki ortak sorumluluklarını kabul eden bir yaklaşımı paylaşımları konferansın ana hedefi olmuştur (Yakar, 2005:7). Konferansın önemli sonuçlarından bir diğeri de, çevreyle ilgili uluslararası normların yerleştirilmesi konusundaki çalışmaları hızlandırması olmuştur (Eyyubi, 2004:4).

Teknolojik çözümlerle sorunların üstesinden gelinebileceği düşüncesi nedeniyle sonuçlarının eleştirilerle karşılanmasına rağmen konferans gerek uluslararası gerekse bölgesel örgütlenmelerin gerçekleştirilmesi bakımından pek çok gelişmeyi hızlandırmıştır (Altunbaş, web). Konferans sonunda yayınlanan "İnsan ve Çevresi Deklarasyonu" doğrultusunda (Yakar, 2005:7) 1973 yılında Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP- United Nations Environmental Program) ve 1983 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu kurulmuştur. Ayrıca Konferans'ta, 5

Haziran “Dünya Çevre Günü” olarak kabul edilmiştir (Yıldırım ve Göktürk, 2004: 453).

2.1.2.3. Ortak Geleceğimiz (Brundtland) Raporu (1987)

1983 yılında, dönemin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri’nin isteğiyle, Norveç Başbakanı Gro Harlem Brundtland başkanlığında, yirmi ayrı ülkeden gelen katılımcılardan oluşan Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından (The World Comission on Environment and Development-WCED) Ortak Geleceğimiz (Brundtland) Raporu, hazırlanarak 1987 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’na sunulmuştur. Sürdürülebilir kalkınma düşüncesini ayrıntılı bir biçimde işleyen (Bozlağan, web: 1019) Raporda ana tema, çevre ile kalkınmanın uyumsuzluğu ve çevrenin kalkınma uğruna feda edilmesidir (Altunbaş, web).

Bunlarla beraber, Raporda tartışılan temel konular şunlar olmuştur:

- Küresel çevresel bozulma,
- Ekonomik adalet,
- Doğal dünyayla yumuşak, dengeli ve sabit bir ilişki geliştirilmesi,
- Maddenin ve nüfus artışının sınırları,
- Gelecek nesillere karşı ahlaki sorumluluk,
- Dünya kaynaklarının eşit paylaşımı (Yakar,2005: 8).

Brundtland Raporu, sürdürülebilir kalkınma konusunun hem bilimsel hem de politik açıdan ön plana çıkmasında başlangıç noktası olması nedeniyle önemlidir (Çetin, 2006:2). Raporda sürdürülebilir kalkınma kavramı, bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılama yeteneğinden ödün vermeden karşılayan kalkınma olarak tanımlanmıştır (tobb.org.tr/organizasyon/sanayi/kalitecevre/12.pdf , 25.02.2009). Ayrıca Ortak Geleceğimiz raporu ile ekonomiyi, içinde bulunduğu çevreden ayrı görmeyen, ikisi

arasında karşılıklı bir bağımlılık ve etkileşimin varlığını savunan bir anlayış ortaya koyulmaktadır (Toprak, 2006: 248).

2.1.2.4. BM Çevre ve Kalkınma Konferansı / 1992 Rio Dünya Zirvesi

1987 yılında Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından oluşturulan Ortak Geleceğimiz raporu, bir taraftan sürdürülebilir kalkınmanın amaçlarını dünya kamuoyuna sunarken, bir taraftan da çevre ve ekonomik kalkınmanın önemine binaen bölgesel ve uluslararası toplantılar düzenlenmesi gerektiği yönünde görüş bildirmişti. İlerleyen yıllarda bazı bölgesel çalışmalar olmuşsa da, sürekli ve dengeli kalkınma çabalarına konusunda en kapsamlı Çevre ve Kalkınma Konferansı (Yakar,2005:10), geniş bir katılımıla 3-14 Haziran 1992 tarihleri arasında Brezilya'nın Rio de Janeiro kentinde (Bozlağan, web: 1020), Birleşmiş Milletler kuruluşlarının delegeleri ile diğer uluslar arası kuruluşlar, gönüllü kuruluşlardan birçok temsilci, devlet başkanları ve görevlinin katılımıyla (Keating, 1993:9) 178 ülkeden katılan 12.000 delege ile toplanmıştır (Yakar,2005:10).

Konferans'ın iki yıl süren hazırlık aşamasında (Güçlü, 2007: 73), BM üyesi ülkeler tarafından, çeşitli kurumların ve sektörlerin katılımıyla ve işbirliğiyle Ulusal Komiteler oluşturulmuş ve Konferans toplanmadan önce BM tarafından düzenlenen hazırlık toplantısında, "Gündem 21" başlıklı küresel eylem planının içeriği oluşturulmuştur (Beyhan, web:15).

Atmosferin korunması (enerji kullanımı, iklim değişikliği, ozon tabakasının incilmesi, sınır ötesi hava kirliliği); arazi kaynaklarının korunması (ormansızlaşma, çölleşme, toprak kaybı ve kuraklık); biyolojik çeşitliliğin korunması; biyoteknolojinin çevresel açıdan duyarlı yönetimi; tatlı su kaynaklarının korunması; okyanusların, denizlerin ve kıyı alanlarının korunması ve canlı kaynaklarının rasyonel kullanımı ve geliştirilmesi; tehlikeli ve katı atıkların ve taksit kimyasalların çevresel açıdan duyarlı yönetimi; toksit ürün ve atıklarda illegal trafiğin önlenmesi; hayat kalitesi ve insan sağlığının iyileştirilmesi; yoksulluğun giderilmesi ve çevre

bozulmasının durdurulması yoluyla yoksulların yasama ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi konferansta temas edilen konulardan başlıcalarıdır. Bunun yanında çevre üzerinde baskı oluşturan kalkınma kalıpları, gelişme yolundaki ülkelerde yoksulluk, iktisadi büyüme düzeyleri, üretim ve tüketim kalıpları, demografik baskılar, uluslar arası iktisadın etkileri ele alından diğer konular olmuştur (Güçlü, 2007: 75,76). Ele alınan bu konular, başta çevre ve kalkınma münasebeti olmak üzere, insan hakları, sosyal gelişme, nüfus, yerleşimler ve kadınlarla ilgili konular olmak üzere Rio'dan sonra yapılan bütün BM toplantılarının gündemleri üzerinde etkili olmuştur (Yıldırım ve Göktürk, 2004: 456).

Rio Konferansı ile birlikte, sürdürülebilir kalkınma kavramı oldukça geniş bir alanda değerlendirmeye alınmış, sürdürülebilir kalkınma anlayışının merkezinde insanoğlunun yer aldığı bununla beraber her insanın sağlıklı, verimli ve doğa ile uyumlu bir yaşamı hak ettiği vurgulanmıştır (Bozlağan, web: 1020).

Rio Bildirgesi, sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin genel kuralları ve çerçeveyi oluşturması bakımından önemlidir (Demirkaynak, 2002:29) Konferans bildirgesinde 27 ilke yer almış olup, bildirgenin başlangıç bölümünde Stockholm Konferansı'nın ilkelerine bağlı kalındığı belirtilmiş ve bununla beraber bu ilkeleri gerçekleştirmek maksadıyla bireysel, toplumsal ve hükümetler düzeyinde işbirliğinin önemi üzerinde durulmuştur (Altunbaş, web). Böylelikle, sürdürülebilir kalkınmanın küresel çapta aktif politika haline gelmesi Rio'dan sora gerçekleşmiştir (Toprak, 2006: 248).

Konferansı sonunda, Konferans sırasında üzerinde çalışılmış olan aşağıdaki önemli beş temel belge kabul edilmiştir. Bunlar Çevre ve Kalkınmaya dair Rio Bildirisi, Ormanların Korunması ve Geliştirilmesine ilişkin ilkeler, Gündem 21, İklim Değişikliği Sözleşmesi ve Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesidir (Güçlü,2007:77).

Bu belgeler arasında en dikkat çekeni Gündem 21'dir. Gündem 21; sürdürülebilir kalkınmayla ilgili olarak 21. yy'da, küresel işbirliğiyle yapılacakları belirleyen; 115 program alanını içeren; 40 bölümden oluşan bir uluslararası stratejik plandır (Yakar, 2005:11). Gündem 21, hükümetlerin, kalkınma örgütlerinin BM kuruluşlarının ve bağımsız sektörlerin çevre ve ekonomiyi etkileyen tüm alanlarda üstlenmesi gereken faaliyetleri açıklayan bir eylem planıdır (Eyyubi, 2004: 5). Bu anlamda Gündem 21, gelecek kuşakların haklarını ihlal etmeden doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını sağlamak, çevreye daha fazla zarar verilmesini önlemek maksadıyla tüm devletlere görev ve sorumluluk veren bir belgedir (Demirkaynak, 2002:29).

Gündem 21'de, sürdürülebilir kalkınma kavramından başka, sürdürülebilir insan yerleşimi, sürdürülebilir dağ geliştirme, sürdürülebilir tarım ve kırsal kalkınmanın teşvik edilmesi, sürdürülebilir orman gelişimi gibi kavram ve konular ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır (Bozlağan, web: 1020). Kısaca bu belge, hem günümüzün sorun oluşturan problemlerini, hem de gelecek yüzyıla hazırlanmanın gerektirdiği ihtiyaçlara değinmektedir (Keating, 1993: 13).

Gündem 21'i önemli kılan, çevre sorunlarının tek başına mücerret bir problem olmadığını, iktisadi ve toplumsal faaliyetlerle aynı zamanda kalkınma politikaları ile birlikte ele alınması lüzumunu net bir biçimde ortaya koyması, hatta bütün toplumsal planlamaların bu anlayışla birlikte değerlendirmemesi gerektiğini vurgulamasıdır (Yakar,2005:11).

2.1.2.5. Birleşmiş Milletler II. İnsan Yerleşmeleri Konferansı (HABİTAT II)

Haziran 1996'da İstanbul'da, Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Merkezi (HABİTAT), tarafından Birleşmiş Milletler'in İnsan Yerleşimleri konulu ikinci konferansı toplanmıştır. "Kentleşen Bir Dünyada Sürdürülebilir Kalkınma

İçin Ortaklıklar, Çözümler ve Üstlenilen Sorumluluklar” konulu “Kent Zirvesi” (Yıldırım ve Göktürk, 2004: 460), ‘herkes için yeterli barınak’ ve ‘kentleşen dünyada sürdürülebilir insan yerleşimleri’ konuları üzerinde mütalaalarda bulunmuşlardır (Güçlü, 2007: 139). Konferans neticesinde, sürdürülebilir kalkınma kavramı ile insan yerleşimleri arasındaki ilişkinin ayrıntılı bir biçimde ele alındığı ‘Habitat Gündemi’ ve ‘İstanbul Deklarasyonu’ kabul edilmiştir (Bozlağan, web: 1022).

Konferans sırasında UNDP- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından uluslar arası bir program olarak benimsenen YG-21 uygulamaları, Türkiye’nin de içinde bulunduğu 80’i aşkın ülkede, yaygın biçimde desteklenmeye başlamıştır (Beyhan, web:16). Ayrıca UNCHS (HABİTAT) Birleşmiş Milletler kent ajansı olarak kabul edilmiştir. 500’ü aşkın belediyenin ve kentin temsil edildiği, bununla beraber Dünya Kentler ve Yerel Yönetimler Birliği toplantısının yapıldığı bu konferans, Birleşmiş Milletler ve yerel yönetimler arasında resmi bir ortaklığın ilk işareti olarak görülmüştür (Yıldırım ve Göktürk, 2004: 460).

Gündem 21’in “Sürdürülebilir İnsan Yerleşmeleri Gelişmesinin Desteklenmesi” konulu 7. Bölümü, konferansın ana çıktısı olan Habitat Gündemi’nin temelini oluşturur. Habitat Gündemi’nin iki esas teması olan, “Herkes için yeterli konutun sağlanması“ ve “Kentleşen dünyada sürdürülebilir yerleşmeyi gerçekleştirmek” konuları, sürdürülebilir kalkınma kavramının temel insan haklarına ve kentsel haklara uzanan geniş bir çerçevede ele alınması gereğine işaret eder (Beyhan, web:15).

Raporda, dünyada insan yerleşimlerinin gelecekte karşılaştacağı sorunlar, gelecek 20 yıl içindeki barınacak yerlerin gelişimi ve uluslar arası topluluk tarafından sürdürülebilir insan yerleşimleri ile ilgili çalışmaları yönlendirmek üzere kabul edilen hedefler ve ilkeler yer almaktadır. Bununla beraber raporda, barınma hakkının tanınması, sürdürülebilir insan yerleşimlerinde gelişim için mevcut koşullar, özel inisiyatifleri oluşturulması ve katılım üzerinde odaklaşan yapılandırma politikalarının

önemi, kadın hakları, barınma ve kentleşmedeki gelişimin finanse edilmesi, uluslar arası işbirliği konularında üstlenilen sorumluluklara da yer verilmiştir (Yıldırım ve Göktürk, 2004: 460).

Bildirge’de milli, etnik, dini mücadeleler, silahlı çatışmalar, terörizm, yabancı istilasları insan yerleşimleri için yıkıcı etki yaptığı; belirlenen amaçlara ulaşabilmek maksadıyla adaletli ve uzun ömürlü bir barış süreci önemli olduğu vurgulanmaktadır. Bu hedeflere ulaşabilmek için ise, eşitlik, fakirliğin kökünün kazınması, sürdürülebilir kalkınma, yaşanabilirlik, aile, yurttaşların bağlılığı ve hükümet sorumluluğu, ortaklıklar, dayanışma, uluslararası işbirliği ve eşgüdüm gibi konular üzerinde hassa bir şekilde durulması gerektiği belirtilmiştir (Güçlü, 2007: 139).

Habitat Gündemi’nde, 21.yy’ın en önemli düşünsel atılımlarından olan yönetim ilkesinin ana hatları belirlenmiş ve sürdürülebilir kalkınmanın vazgeçilmez temelini demokratik, insan haklarına saygılı, şeffaf, katılımcı ve halka hesap veren yönetimler olduğu ifade edilmiştir (Bozlağan, web: 1022). Tartışılan konuların etkin olarak yaşama geçirilmesinin önkoşulunun ise yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve diğer yerel aktörlerin etkin katılımı ile mümkün olacağı belirtilmiştir (Beyhan, web:16).

2.1.2.6. Johannesburg Dünya Sürdürülebilir Gelişme Konferansı

1992 tarihinde düzenlenen Rio Konferansından sonra çevre duyarlılığı uluslar arası platformda üzerinde hassasiyetle durulan bir konu olmuş, ortak hedeflerin ve gündemlerin belirlenmesi sürecinde geçen bu 10 yıllık süre zarfında sürdürülebilir kalkınma konusunda yapılan çalışmaların bir değerlendirmeye tabi tutulması (Yakar,2005:12), Gündem 21’in uygulanmasında karşılaşılan sorunların tartışılması, edinilen deneyimlerin paylaşılması, öneriler geliştirilmesi, sivil toplum ve özel sektör kuruluşlarının deneyimlerinden daha fazla yararlanılması (Bozlağan, web: 1024, 1025) ve ileriye dönük somut stratejiler geliştirmek amacıyla (tobb.org.tr/organizasyon/sanayi/kalitecevre/12.pdf , 25.02.2009) 26 Ağustos- 4

Eylül tarihleri arasında Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Jonassessburg kentinde Birleşmiş Milletler Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi düzenlenmiştir (Güçlü, 2007: 116).

Konferansa dünyanın birçok ülkesinden, devlet temsilcilerinin ve yerel yöneticilerin yanı sıra sivil toplum örgütleri ve özel sektör kuruluşlarından da temsilciler katılmıştır (Eyyubi, 2004:8). Sürdürülebilir Gelişme Konferansı'nda iki temel uluslar arası belge kabul edilmiştir. Bunlar, "Eylem Planı" ve "Johannesburg Bildirgesi"dir (Yakar,2005:12).

Johannesburg Bildirgesi'nde, sağlık, eğitim, tarım, suya erişim, üretim ve tüketim kalıplarının değiştirilmesi, yoksulluğun ortadan kaldırılması, çevrenin ve doğal kaynakların korunması ile yönetimi konularında ortak kararlar alınmıştır. Ayrıca İnsanlar arasındaki ekonomik seviyenin büyük bir seviye farkı göstermesinin, biyolojik çeşitliliğin bozulmasının, küreselleşmenin doğurduğu olumsuz sonuçların ve demokratik sistemlere duyulan güvenin zayıflamış olmasının sürdürülebilir kalkınma hedefine ulaşma konusunda engel teşkil eden hususlar olduğu belirtilmiştir (Eyyubi, 2004:9). Bildirge'de değinilen hususlar çerçevesinde Uygulama Planı şekillenmiş ve (Yakar,2005:12, 13) zirveye katılan liderler sürdürülebilir kalkınma konusundaki kararlılıklarını dile getirerek bu hususta alınan kararlara bağlı kalacaklarına dair taahhütte bulunmuşlardır (Eyyubi, 2004:9).

2.1.3. Sürdürülebilir Kalkınma Anlayışı

Sürdürülebilir kalkınma anlayışına göre, kaynakların tüketilmesi değil yönetilmesine dayanan bir bakış açısı ön plandadır (Yakar, 2005:15). Çünkü doğal kaynak kullanımı aşırı ve ölçsüz olduğu zaman, kalkınmada istikrar sistematik olarak yavaşlayacak ve gerileyecektir (Gürpınar, 1998:372). Ancak, dünyanın şu anki durumu incelendiğinde, doğal kaynakların genellikle bir defada kullanılarak tüketildiği, atıkların üretildiği tek geçişli ekonomilerin sağladığı büyümenin, tam hedefi bulamadığı açıkça görülmektedir. Sürdürülebilirliği düşünülmeden planlanan

bu tür ekonomik büyümelerde, ekonomik açıdan büyürken fakirleşmek en olası neticedir (Özyol, web).

Sürdürülebilir kalkınma bir değişim sürecidir. Bu süreç, ekonomik, sosyal ve çevresel sistemlerin esnekliği korunarak, sürdürülebilir bir zaman diliminde bireylerin ve toplumun kendi isteklerini gerçekleştirmelerini ve kendi potansiyellerini ortaya çıkarmalarını sağlayacak güce sahiptir (Çetin, 2006:2). Kalkınmanın sürdürülebilir olması demek, tüm insanların mevcut çevresel sınırlar içinde, sosyal ve ekonomik gelişmeye adil olarak katılmalarını sağlayabilmek için gerekli olan üretim ve tüketim biçimlerindeki değişimleri sağlamak demektir (Uysal, web). Sürdürülebilir kalkınmayı geleneksel kalkınma modellerinden ayıran en önemli fark ise, geleneksel kalkınma modellerinin daha çok sermaye odaklı olması ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi için makinelere, fabrikalara altyapıya yatırım yapılması gerektiğini savunurken; sürdürülebilir kalkınma, toplumun sosyal ve ekonomik amaçlarına daha fazla öncelik verir ve bu hedeflere ulaşmak için çevrenin önceliğini göz ardı etmez (Yakar, 2005:15).

Brundtland Raporu'nun temelinde iki önemli noktanın olduğu vurgulanmaktadır: Bunlardan ilki dünyadaki yoksulluk sorunu, diğeri ise teknolojik gelişmelerin toplumsal örgütlenmeler ve ekosistemin koyacağı kısıtlamalarla karşılaşmasıdır. Brundtland Raporu, genel manada sürdürülebilir kalkınma ile yoksulluğun ortadan kaldırılmasını, doğal kaynaklardan elde edilen yararın dağılımında eşitliği, nüfus kontrolünü ve çevre dostu teknolojilerin geliştirilmesini ilişkilendirmektedir (tobb.org.tr/organizasyon/sanayi/kalitecevre/12.pdf, 25.02.2009). Buradan da anlaşılacağı üzere kalkınmanın sürdürülebilir olması için, yoksulluk, nüfus ve çevre ilişkisi önem kazanmaktadır. Yoksulluk ve aşırı nüfus çevresel bozulmanın başlıca nedenidir. Nüfusun ve onun gereksinimlerinin hızla artması çevresel kaynakların tükenmesine neden olmaktadır çünkü nüfus ve yoksulluk çevre duyarlılığını azaltmaktadır (Yapıcı, web:224).

Burada açıklığa kavuşturulması gereken bir diğer kavram ise, kalkınmadır. Kalkınma, yaşam kalitesinin artırılması sürecini ifade eden bir kavramdır. Sosyal, ekonomik ve sağlık gibi alanlarda ayrı ayrı değerlendirilse de, kalkınma bu

unsurların birbiriyle bağlantılı olduğu bir bütündür. Sürdürülebilir kalkınma kavramıyla anlatılmak istenen ise, ekonomik ve sosyal sürekli kalkınma, çevreyi ve doğal kaynakları tahrip etmeden insan faaliyetleriyle ilgili politika ve stratejiler ifade edilmektedir (Palabıyık, 2004:253). Sürdürülebilir kalkınma, nesiller içinde ve arasında eşitlik anlayışını ortaya koyarken hem nesillerin kendi içindeki eşitliğine işaret eder hem de geleceğı dikkate alır. Sürdürülebilir kalkınmada temel hareket noktası gelecek nesillerle bizim aldığımızı benzer yahut daha iyi bir miras bırakmaktır (Yakar, 2005:14).

Sürdürülebilir kalkınma kavramı, çevre ve kalkınmanın tüm düzey ve süreçlerde bir bütün halinde ele alınması ilkesine dayanmaktadır (Eyyubi, 2004:4). Ancak bu kavram daha çok ekonomik anlamda algılanmakta ve ekoloji bu anlayış içerisinde bir aksesuar olmaktan öte gidememektedir. Aynı görüş çerçevesinde sürdürülebilir kalkınma, sürdürülebilir büyüme olarak algılanmaya başlamıştır. Halbuki, esas hedef kalkınmanın sürdürülebilir olmasıdır ve amaç ekolojiyi genel ekonomik çerçeve içerisinde bir bileşen olarak görmek yerine konuya tam tersinden yaklaşarak ekonomiyi ekolojik çerçeve içine koymak olmalıdır (Yücel, 2004:10). Aynı zamanda çevreye karşı duyarlı üretim politikaları ile kalkınmanın sağlanması hedeflenmeli ve (Toprak, 2006:147) uzun vadede sürdürülebilir sonuçların alınması için de sosyal, ekonomik ve çevresel faktörlerin birbiriyle dengeli bir şekilde karşılanması gerekmektedir (Yapıcı, web:224). Bununla beraber sürdürülebilir kalkınma, sürekli eğitim, bilgilendirme ve halkın duyarlılığının artırılması yoluyla ithal bir kavram olmaktan çıkarılıp günlük yaşamla bütünleştirilmelidir (Uysal, web).

Sürdürülebilir kalkınma, insan refahı ve çevre üzerinde uzun vadede etkili olacak kalkınma ile ilgili strateji ve programların bütününe anlatmaktadır (Palabıyık, 2004:254). Uzun vadede sürdürülebilir sonuçların alınması için sürdürülebilir kalkınma, yol gösterici bir çevre politikası, tarım ekonomisi ve kalkınma politikalarının sentezi olarak algılanmalıdır. Bu bütünleştirme ile aynı zamanda bir ülkenin tüm ekonomik ve sosyal politikalarının çevresel politika ve stratejileri ile birlikteliğı sağlanmalı ve bununla beraber ulusal stratejilerin ve hedeflerin oluşturulmasında bu yaklaşım esas alınmalıdır (Yakar, 2005:15).

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşabilmek için uygulanması gereken temel ilkelerden en önemlisi küresel sorumluluktur. Ortak bir yaklaşım, toplum katılımı ve bilinçlendirmenin yeni biçimleriyle bütün sektörlerin çabalarının koordine edilmesi ve eyleme geçirilmesi için gerekli ortaklık, katılımcı yaklaşım, yenilenen yönlendirme ve sürdürülebilir kentleşme politikası hedefe ulaşabilmek için gerekli olan diğer ilkelerdir (Çelik, 2006: 22, 23).

2.1.4. Sürdürülebilir Kalkınmanın Boyutları

Sürdürülebilir kalkınma toplum açısından düşünüldüğünde sosyal, ekonomik ve kültürel; doğal kaynaklar kapsamında düşünüldüğünde ise ekolojik açıdan anlam ifade etmektedir (Toprak, 2006:148). Bu nedenle sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, sosyal ve çevresel olmak üzere üç boyutu vardır. Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı, bu üç dinamiğin uyumunu gerekli görür. Bu anlayışın temelinde kalkınmanın zaman içerisinde nasıl daha sürdürülebilir kavuşturulacağı yönündeki düşüncesi vardır (Çetin, 2006: 3, 8).

2.1.4.1. Çevre Boyutu

Sürdürülebilir kalkınma tanımında ihtiyaç teriminin kullanılması, dikkatlerden kaçan çok önemli bir noktaya işaret etmektedir. Bu nokta insanlar için kalkınmanın ve bu kalkınmanın süreklilik göstermesinin ön şartlarından birini göstermektedir. Bu ön şart 'çevre'dir. Şöyle ki toplumların kalkınma planları içerisinde yer alan doğal kaynaklar ve bu kaynakların kullanım alanları, kullanım oranları, kullanım şekilleri, kalkınmanın sürekliliğinin korunması açısından çok önemlidir. Ancak süreklilik açısından asıl ve daha önemli olan bu imkânları sağlayan doğal ortamın sürekliliğinin korunmasıdır. Yani sürdürülebilir kalkınmanın en önemli ayaklarından biri tüm insanlar için ortak ihtiyaç olan ve kalkınmanın ön şartı olan sürdürülebilir uygun çevresel koşullardır.

Sürdürülebilir kalkınma açısından düşünüldüğünde çevre boyutu en basit ifade ile geri dönüşümlü olsun ya da olmasın, doğal kaynakların devamlılığının sağlanabilecek şekilde kullanılmasıdır (Özyol,web). Bununla beraber ekolojik

sistemlerin bütünlüğü ve esnekliğinin korunması da çevre boyutunun üzerinde durduğu bir başka husustur (Çetin, 2006:3).

Çevre sorunları ise insanoğlunun yaratılışı ile beraber ortaya çıkmıştır. Yani temel neden, insan faaliyetleridir. Dünya nüfusunun giderek çoğalması ve beraberindeki kentleşme, üretim ve tüketim olgusunun nihai sonucu olan sanayileşme, bununla beraber turizm faaliyetleri çevre sorunlarına neden olan başlıca faktörlerdir. Bu faktörlerin her biri birbiriyle bağlantılı olup tek başına neden oldukları sorunlar şu şekildedir:

2.1.4.1.1. Nüfus

Çevre sorunlarına neden olan faktörlerin başında hızlı nüfus artışı gelmektedir. 16. yy'a kadar dünyanın, ihtiyaç maddeleri ve hastalıkların kontrolünde gerekli bilgi ve imkana sahip olmaması, salgın hastalıklar ve büyük kıtlıkların yaşanmasına neden oluyor, bu durum da hızlı nüfus artışının önünde önemli bir engel teşkil ediyordu. Ancak sanayi devrimi ve sağlık alanındaki gelişmeler (Karpuzcu, 1996:7) ile bilgi ve teknolojiadaki gelişmeler, özellikle 18. yy'dan itibaren yaşanan hızlı nüfus artışı (Görmez, 2003:19) doğal çevreyi hızla yok etmeye başlamıştır (Yapıcı, web: 223).

Doğal çevre üzerindeki bu baskı, artan nüfusa rağmen doğal kaynakların yetersiz kalması hatta giderek azalması (Görmez, 2003:19) bunun yanında insanoğlunun çevre üzerinde yaptığı tahribat ve doğal kaynakların bilinçsiz şekilde kullanılması ile ilgilidir.

Nüfus ve çevre arasında görülen çift yönlü etkileşim şu şekilde kendini göstermektedir (Yücel, 2004:9) : Hızla artan nüfusun temel gereksinimlerini karşılayabilmek için gıda maddeleri, hammadde ve enerji kaynakları bakımından doğal çevreden beklenen talep, çevre üzerinde yoğun bir baskı oluşturmakta (Güçlü, 2007:53) doğal çevre üzerinde görülen bu değişimler de nüfus ve ona bağlı değişkenlere karşı tepki göstermektedir. Örneğin, nüfus artışıyla beraber görülen insan faaliyetleri –sanayi, ulaşım, ısınma vb.- hava kirliliğine neden olmaktadır.

Hava kirliliği, özellikle fosil yakıt kullanımına bağılı olarak ortaya çıkan sera etkisi ve ozon tabakasında meydana gelen tahribat küresel ısınmaya ve güneşten gelen zararlı ışınların insan yaşamı üzerinde olumsuz etki bırakmasına neden olmaktadır (Yücel, 2004: 9).

Çevre sorunlarına neden olan faktörlerin en temel nedeninin nüfus olduğunu belirtmiştik. Çünkü nüfus birçok sorunu beraberinde getirmekte, bu da başta çevre sorunları olmak üzere daha başka sorunun da temel kaynağı olmaktadır. Konunun girişinde sözünü ettiğimiz sanayileşme, kentleşme ve turizm faaliyetleri de esasında nüfus ve nüfus artışının doğal sonuçlarıdır. Hızlı nüfus artışı ve nüfusun başlı başına neden olduğu daha çok sayıda problem vardır. Açlık, fakirlik, yetersiz beslenme, zenginlik sendromu, aşırı tüketim hastalığı, savaşlar ve soykırımlar... gibi (Özey, 2001: 41-175) dünyanın baş başa kaldığı bu sorunlar doğrudan ya da dolaylı olarak çevre üzerinde tahribata neden olmaktadır.

Kalkınmanın sürdürülebilir olması konusunda görüş geliştirenler, yoksulluk, nüfus ve çevre ilişkisine dikkat çekmektedirler. Bu görüşe göre, yoksulluk ve aşırı nüfus çevresel bozulmaların temel nedenidir. Yukarıda da sözü edildiği üzere nüfus ve onun ihtiyaçları çevresel kaynakların azalmasına neden olmaktadır. Nitekim nüfus ve yoksulluk çevre duyarlılığının zayıflamasına neden olmaktadır (Yapıcı, web: 227).

Buna rağmen, çevre sorunlarının nedeni olarak yalnızca nüfus artışını sorumlu tutmanın yanlış olduğu görüşünü savunanlar da vardır (Herstgaard, 1999: 186-187). Hızlı nüfus artışı, sürdürülebilir kaynak yönetimi için gerekli yenilikler politikalar vasıtasıyla desteklendiği yahut teşvik edildiği takdirde, çevresel bozulmalara neden olmayabilir (Güçlü, 2007: 55). Ancak günümüz dünya profiline baktığımızda, sürdürülebilir kalkınma konusunda yapılan çalışmalar ve ülkelerin gelişmişlik düzeyleri dikkate alındığında, nüfus ve beraberindeki problemlerin çevre üzerindeki etkisi bu hızı yakalamak konusunda yetersiz kalacaktır. Bunun için alınması gereken tedbirlerin başında hızlı nüfus artışının durdurulması gerektiği yönünde görüşler vardır. Böyle düşünenlere göre hızlı nüfus artışına dur diyebilmek için sosyal değer ve hizmetlerde temel değişimlerin gerçekleştirilmesi şarttır (Brown

vd., 1998:5). Hızlı nüfus artışı karşısında doğal ve beşeri çevre olumsuz etkilenirken, konut, beslenme ve eğitimle ilgili sorunlar da artmaktadır. Bunun için etkili bir nüfus politikası uygulanmalı ve bu konuda ekolojik, sosyolojik ve ekonomik önlemler alınmalıdır (Yıldız, Sipahioğlu, Yılmaz., 2000: 150).

2.1.4.1.2. Kentleşme

Çevre sorunlarının büyümesine neden olan faktörlerden biri de –özellikle gelişmekte olan ülkelerde- kentleşmedir (Baykal ve Baykal, 2008:14). Kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun giderek artmasının bir neticesi olan kentleşme, (Görmez, 2003:23) özellikle kıyı alanları, denizler ve tarım alanları olmak üzere doğal kaynaklar üzerindeki olumsuz etkisini giderek arttırmaktadır (Toprak, 2006:163).

Sanayi İnkılabı ile beraber hız kazanan ve sanayileşmiş ülkeler başta olmak üzere tüm dünyada hızla büyüyen ve gelişen kentler, bu büyümeye paralel olarak beraberinde bir çok sorunun da temel kaynağı olmuştur (Yıldız vd., 2000:79). Ancak buradaki temel sorun, sanayileşmenin kentleşmenin hızına ayak uyduramamasıdır (Tokuçoğlu, 1993:19).

Çevre kirliliğinin inceleme konusu olduğu 1920’li yıllarda -sanayileşme ile beraber kentleşme- çevre sorunlarının temel nedeni olarak kabul edilmiş ve bu düşünce günümüzde de kabul görmüştür (Güçlü, 2007: 57-58). Kentleşmenin çevre üzerindeki tahribatı daha çok gelişmekte olan ülkelere yaşanmaktadır. Bu ülkelerdeki kentlerin pek çoğunda yeterli alt yapı, sağlık, eğitim, ulaşım gibi temel hizmetler olması gereken düzeyde verilememektedir. Bununla beraber, bu kentlerde yaşayan insanlar geçimlerini sağlayabilmek ve yaşam standardını yükseltebilmek için doğal kaynakları bilinçsizce kullanmakta bu da çevre sorunlarının daha da artmasına neden olmaktadır (Yıldız vd., 2000: 81). Kısacası son iki yüzyılın kentleri mevcut ihtiyaçları karşılayamamakta, gelecek nesillerin de kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme olanaklarını ellerinden almaktadır (O’Meara, 1999:172).

Özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki şehirlerdeki nüfus artışına bağlı olarak, planlama uygulamasında konut isteklerini yönlendirmede yetersiz kalınması sonucu, gecekondulaşma dediğimiz kontrol dışı sağlıksız yerleşmeler ortaya çıkmakta; bu da çevre sorunlarına yenilerini eklemektedir (Özey, 2001:185).

Yine ekonomik ve sosyal nedenler, kırsal kesimden kentlere olan göçü arttırmış bu da kentlerin hızla büyüyerek geniş bir alana yayılmasına neden olmuştur. Bu da yerleşim alanları ve meskenlerin kent merkezlerine yakın gelişigüzel yerlerde kurulmasıyla neticelenirken, bu bilinçsiz yapılanma tarım alanları ile tarihi ve turistik yerlerin işgal edilmesine; ekonomik değeri yüksek, doğal alanlar ile tarihi ve kültürel kaynakların yok olmasına neden olmaktadır. Kentleşmeyle beraber doğal ve yapay çevreye zarar veren bir başka neden ise, plansız ve bilinçsiz bir şekilde yerleşime açılan alanlardaki alt yapı çalışmalarında mevcut yolların genişletilmesi yahut yeni yolların açılması esnasında yapılan çalışmalardır. Sanayi kuruluşlarının yerleşim merkezlerinin yakınına kurulması da kentleşmeye bağlı problemlerin daha da çoğalmasına neden olmaktadır (Yıldız vd., 2000: 79,80).

Çevre kirliliğinin yanı sıra trafik sıkışıklığı, içme ve kullanma suyu sıkıntısı, gürültü, asayiş bozukluğu, atık sorunu gibi pek çok problem kentleşmeyle beraber yaşanan diğer sorunlardır. Isınmada ve endüstride kullanılan enerji türü de, şehirlerdeki –özellikle kış aylarında- hava kirliliğini başlıca nedenidir (Tokuçoğlu, 1993:19 ;Özey, 2001:182,185,186). Bununla beraber, sanayide, ulaşımda, tarımda, turizmde, inşaat sektöründe yapılan üretim ve verilen hizmet; evsel katı atıkların, tıbbi atıkların ve diğer tehlikeli atıkların oluşmasında neticede çevre ve insan için büyük bir tehdidin oluşmasına neden olmaktadır (Özey, 2001:187-192).

Bilinçsiz kentleşme yeşil alanların hızla yok olmasına neden olmakta, (Yücel, 2004:12) böylelikle dünya, çölleşme, toprak erozyonu vb. sorunlarla mücadele etmek durumunda kalmaktadır (Yılmaz, Bozkurt, Taşkın, 25.02.2009)

Ancak gelişmiş ülkelerde durum farklı bir görünüş sergilemektedir. Nitekim gelişmiş ülkelerde, kent-çevre ilişkisi belirli bir denge üzerine oturtulmuştur.

Bu ülkelerde, nüfus belli merkezlerde toplanmak yerine daha dengeli bir dağılımla çevre üzerindeki baskı en aza indirgenmiştir (Güçlü, 2007:59).

Uzmanlar kentler hakkında, “ mevcut kentleşme politikaları ve kentler, merkezi devletin , sanayi kapitalizminin, kitle üretimi ve dağıtımının kontrolü noktasında zorunlu hale gelmiş yerleşmelerdir.” tanımını yaparken, bu süreç devam ettiği müddetçe kentleşmenin çevre sorunlarının temel nedenlerinden biri olmaya devam edeceğini savunmaktadırlar (Görmez, 2003: 24).

2.1.4.1.3. Sanayileşme ve Teknolojideki Gelişmeler

Doğaya karşı bir gelişimden öte kalkınma aracı olan sanayileşme, teknoloji (Tanık, Tekeli, Dalokay, web:82) ve kitle üretimi her alanda ciddi bir tahribata neden olmaktadır. Özellikle sanayi ve sanayi kapitalizmi, insanın doğaya egemenliği ve tabiatı sömürüsü, çevre sorunlarının ortaya çıkmasının en önemli nedenlerindendir. Çünkü insanoğlunun tabiata hâkim olmaya başlaması Sanayi Devrimi ile gerçekleşmiştir (Görmez, 2003: 21).

Son 20-25 yıl içerisinde sanayi ve teknolojideki hızlı gelişmeler, çevre üzerinde olumsuz bazı değişikliklere neden olmuştur. Özellikle nehirlere, göllere, denizlere akıtılan evsel ve sanayi atıkları ile meydana gelen kirlilikler.....bununla beraber denizlerde görülen petrol ve yağ atıkları, egzoslardan çıkan kirli gazlar ve sürtünmeden oluşan lastik ve asbest tozları, radyoaktif atıkların kutuplarda birikmesi gibi (Gürpınar, 1998: 93-94). Sanayileşme aynı zamanda doğal kaynakların sağlıklı bir biçimde korunamamasına ve tükenmesine neden olmaktadır (Yılmaz vd., web). Özellikle bazı hammadde ve madenlerin önümüzdeki birkaç on yıl içinde tükeneceği tahmin edilmektedir. Bu durum aslında sanayi ve teknoloji ile doğaya hâkim olan insanın aslında bu mücadelede kendi kendine yenik düştüğünü de göstermektedir (Görmez, 2003: 22).

Sanayileşmiş ülkelerin yahut çevreye duyarlı olmayan işletmelerin ortaya çıkardığı atıklar doğada yayılarak ülke ve ulus farkı gözetmeden bütün insanlığı ve doğal yaşamı tehdit etmektedir. Bu durum ise gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan

lkelerde görülen sanayileşme faaliyetlerinin evre sorunları açısından bir tehdit unsuru olduğunu göstermektedir (Beyhan, web: 13).

Her ne kadar kalkınmanın bir göstergesi olsa da, sanayi faaliyetleri esnasında doğal kaynaklardan faydalanılarak üretim yapılırken doğal ve kültürel evre bu süreçten olumsuz bir şekilde etkilenmekte ve sanayi faaliyetleri doğal dengenin bozulması konusunda etkili bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Habikoğlu, 2007:71). Kaynakların kirlenmesi, lleme, iklim değişiklikleri, nesli tehlike altına giren türler, habitat tahribi; erozyon, sel, taşkın, çığ, heyelan gibi evre sorunları, aralarında sanayileşmenin de bulunduğu faktörlerin etkisiyle, biyolojik çeşitliliği hızla yok etmektedir (Demirayak, web:16). Yalnızca kendi gelişimine öncelik veren sanayi gibi sektörler, tarımsal toprakların da amaç dışı kullanılmasına, kirlenmesine ve yok olmasına neden olmaktadır (Toprak,2006:161).

Genellikle katı atıklarla birlikte uzaklaştırılan endüstriyel kaynaklı tehlikeli atıkların içerdikleri ağır metaller bitki ve hayvanlarla birikim veya doğrudan insanlara geçerek zehirli ve kanserojen etkiler meydana getirmektedir. Yine nükleer denemeler ve kazalar neticesinde çevreye yayılan radyasyon, başta kanser olmak üzere daha birçok hastalığın başlıca nedeni olmaktadır (Can, web: 15,18).

Özellikle sanayileşmenin hızlı gelişimi ve yeni teknolojilerin kullanıma soktuğu makine ve araç çeşitlenmesi gibi faktörler her geçen gün enerjiye duyulan ihtiyaı arttırmakta ve bu enerjinin büyük bir kısmı fosil yakıtlardan sağlanmaktadır.Enerji retiminde ağırlıklı olarak kullanıldığını gördüğümüz bu yakıtlar, (Altuntaoğlu, web: 346) küresel iklim değişikliğinin en önemli nedeni olup Sanayi Devrimi sonrasında kullanılmaya balanan fosil yakıtlar, açığa çıkan CO₂ miktarını arttırmıştır.Denizlerden ve topraktan alınan ve atılan CO₂ miktarı, Sanayi Devrimi öncesinde birbirini dengelemesine ve böylelikle atmosferdeki CO₂ miktarı hemen hemen sabit kalmasına rağmen, Sanayi Devrimi'nden sonra ve özellikle günümüzde atmosferdeki CO₂ miktarı son 4 yüz bin yıl içinde en yüksek orana ulamı bulunmaktadır (kongreikt.ege.edu.tr/cd/pdf/17.pdf , 25.02.2009).

Yine spreylerde itici gaz olarak, soğutucularda soğutma ve izolasyon maddesi, klima sistemlerinde, elektronik sanayinde temizleme alanı, sert ve yumuşak köpük üretiminde kullanılan CFC tamamen insan kaynaklı bir kimyasal olup daha çok sanayi sektöründe kullanılan bir maddedir (Baykal ve Baykal, 2008:8).

Sanayi faaliyetlerinin sebep olduğu çevre sorunlarının bir başka nedeni de daha çok yatırım planlaması ve yer seçimindeki eksikliklerdir. Sanayileşme ile birlikte hem verimli tarım arazileri feda edilmekte hem de hava, su, toprak, gürültü ve radyasyon kirliliği gibi çevre sorunları yaşanmaktadır. Özellikle kükürtçe zengin maddeleri işleyen sanayi tesisleri, kükürt düzeyi yüksek linyit yakan termik santraller ile kontrolsüz baca gazları sanayileşmenin çevre üzerinde bıraktığı tahrifata neden olan başlıca sebepler arasındadır (Tanrıvermiş, Mülâyim, web: 337).

Sermaye egemenliği ve dizginsiz azami kâr güdüsü, çevre –doğa-insan ilişkilerinin karşısına çıkan en önemli engellerden biridir (mmo.org.tr/resimler/ekler/e131d7f5a6b38b2_ek.pdf?dergi=11113.03.2009). Sanayileşme yoluyla iktisadi büyüme daha fazla üretmek ve daha fazla tüketmek manasında yorumlandığından, doğadan daha fazla hammadde alınmakta ve daha fazla atık üretilmektedir. Sanayi faaliyetleri esnasında bozulan çevre ve tüketilen doğal kaynaklar konusunda yeterince hassasiyet gösterilmemektedir. Bu da özellikle sanayi başta olmak üzere iktisadi faaliyetlerin ekoloji ile barışık olmadığı şeklinde yorumlanmaktadır (Güçlü, 2007:1,2).

Sanayileşme ve kalkınma sosyal kalkınma anlayışı içinde tanımlanmalı diyen uzmanlar, çevre politikaları ile doğrudan ilişkilendirilmiş bir uğraş ve amaç olarak değerlendirdikleri bu iki kavramın diğer birçok alanla birlikte özellikle çevre ile ilgili politikalarda bir bütünlük taşıması gerektiğini vurgulamaktadırlar. İnsanca bir yaşam için gerekli görülen bu koşulun sağlanabilmesi de teknoloji- sanayileşme ve çevre politikaları arasında kurulacak uyuma bağlıdır (mmo.org.tr/resimler/ekler/e131d7f5a6b38b2_ek.pdf?dergi=11113.03.2009).

Endüstriyel faaliyetler devam ettiği sürece kirleticiler de ortaya çıkacaktır. Endüstriyel üretim kaçınılmaz olduğuna göre meydana gelecek zararlı etkilerin en

aza indirilebilmesi için teknolojinin ve sanayi ürünlerinin çevreye daha uyumlu hale getirilmesi, üretim proseslerinin ıslahı atık olarak çıkan birçok maddenin geri kazanılması ve yeniden kullanılması, arıtma teknolojileri ile atıkların arıtıldıktan sonra çevreye verilmesi gibi tedbirler alınmalıdır (Can, 1995: 18).

2.1.4.1.4. Turizm Faaliyetleri

İnsan faaliyetleri neticesinde ortaya çıkan turizm, sosyal amaçlı bir etkinlik olup (Güney, 2002:245) bununla beraber gelecekte dünyanın temel endüstri dallarından biri olmaya adaydır (Güçlü, 2007:60). Turizm ile çevre arasında iki boyutlu bir ilişki vardır. Çünkü turizm faaliyetlerinin amacına ulaşabilmesi için sağlıklı bir çevreye gereksinim vardır. Ancak görünürde ortam sorunu oluşturmamasına rağmen turizm de önemli çevre sorunlarına neden olabilmektedir (Güney, 2002: 245, 253).

Geleceği çevreye bağlı olmasına rağmen turizm faaliyetleri çevre sorunlarına ve ekolojik dengenin bozulmasına neden olmaktadır. Deniz ve göl kıyıları, yeşil alanlar, su kaynakları, tarım arazileri, ormanlar ve yerel kültürler turizm faaliyetleri nedeniyle tahrip olmakta ve çevre sorunlarının yaşanmasına neden olmaktadır (Görmez, 2003: 26).

2.1.4.2. Sosyal ve Ekonomik Boyut

Sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutu, sürekli eğitim yoluyla insanlara hayat kalitesinin artırılmasının kendilerine ve kendilerinden sonraki nesillere sağlayacağı faydadır (Özyol, web).

Bununla beraber, insan ilişkilerinin geliştirilmesi, bireysel ve grup hedeflerine ulaşılması yönündeki hedefler de sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutunu oluşturur. Nüfus, kültürel değerler, kurumsal süreçler (Çelik, 2006:25), barınma olanakları, eğitim hizmetleri, insan hakları, sağlık hizmetleri (Beyhan, web:12), adaletli gelir dağılımı ve güvenlik gibi konular sosyal boyut dâhilinde ele alınan konulardır (Yıldırım ve Göktürk, 2004: 472, 473).

Sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik boyutu ise, mal ve hizmet tüketimini arttırarak insan refahının yükseltilmesini amaçlar (Çetin, 2006:3). Ancak bunu yaparken yeryüzündeki kaynakların sınırlı olduğunu dolayısıyla elimizdeki kaynak ne olursa olsun, bu kaynağın insan yaşamının kalitesini arttırabilecek biçimde nasıl en adil dağıtabileceğini düşünür (Özyol, web). Ekonomik boyut, sürdürülebilir kalkınma ile finansal piyasaların uyumu sağlamaktır (Gönel, web: 5,6). Buna göre, ekonomik boyutun işaret ettiği en önemli nokta, çevre sorunlarının önlenmesinde hem üretim hem de tüketim kalıplarının değiştirilmesinde çok yönlü çevre ve ekonomi politikalarının geliştirilmesidir (Yıldırım ve Göktürk, 2004: 472, 469).

2.1.5. Sürdürülebilir Kalkınma ve Eğitim

Sürdürülebilir kalkınmanın bir girişim olmaktan öte yaşantıya geçirilmesinin en önemli yolu; sürdürülebilir kalkınma anlayışına inanmış ve bunu yaşam felsefesi haline getirmiş bireyler yetiştirmektir (Yapıcı, web:226) Bunu sağlamanın en etkili yolu ise eğitimidir.

Stockholm Konferansı'nda alınan kararlardan biri şu şekildedir : “ Genç kuşaklara ve yetişkinlere çevre sorunlarına ilişkin öğretimde bulunmak ve bunu yaparken çeşitli olanaklardan yoksun olanları göz önünde bulundurmak esastır. Bu öğretimin amacı, kamuoyunu aydınlatmak ve bireylere, kuruluşlara ve topluluklara, bütün beşeri boyutları içinde, o çevrenin korunması ve iyileştirilmesine ilişkin sorumlulukların bilincini kazandırmaktır. Kitle haberleşme araçlarının çevre bozulmasına katkıda bulunmaktan kaçınıp aksine, insanın her bakımdan gelişmesine imkan vermek için çevrenin korunması ve iyileştirilmesi gereği üzerinde eğitimsel nitelikte haberler yayması da esastır.” (Yahya Akyüz, web: 223,224).

İlgili maddeden de anlaşılacağı üzere, çevre sorunlarının önlenemez boyutlara ulaşması ve tüm dünya gündemini meşgul eden bir öncelik olması, çevre duyarlılığının her geçen daha da artmasına dolayısıyla çevre eğitiminin de önem kazanmasında etkili olmuştur. Bu sebeple, çevre eğitimi günümüz eğitim programlarında üzerinde daha fazla durulan bir konu olmaya başlamıştır(Yılmaz, vd. web).

Çevre eğitimi, çevre sorunlarının ortaya koyduğu bireysel ve toplumsal bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır (Alım, 2006:604). Bu nedenle, toplumun bütün kesimlerinde çevre bilincinin geliştirilmesi, çevreye duyarlı, kalıcı ve olumlu davranış değişikliklerinin kazandırılması ve doğal, tarihi, kültürel, sosyo-estetik değerlerin korunması, aktif olarak katılımın sağlanması ve sorunların çözümünde görev alınmasının zorunluluğu çevre eğitimi kavramını ortaya çıkarmıştır (cedgm.gov.tr/dosya/cevreatlasi/cevreegitimi.pdf, 16.06.2009).

Eğitim, çevre duyarlılığının toplum içerisinde kültürel bir davranış olarak benimsenmesinde etkilidir. Ancak, çevrenin sorunlarının çözümü için bütün bunlar yeterli değildir. Çevre duyarlılığının artırılması ve bir yaşam şekli haline getirilmesi için, sürekli ve aralıksız bir çevre eğitimi programı hazırlanarak uygulamaya konması şarttır (Sülün, 2002).

Çevre eğitiminde formal eğitim kadar informal eğitim de önemlidir. Çevre eğitiminin kazanıldığı ilk yer ailedir. Bununla beraber kitle iletişim araçlarından hatta sokaktan kazanılan edinimler, okulda verilen öğretim kadar önem arz eder (Alım, 2006: 613). Bu da, çevre eğitiminde yalnızca örgün eğitimin yeterli olmadığının kanıtıdır(cedgm.gov.tr/dosya/cevreatlasi/cevreegitimi.pdf,16.06.2009).

Gerek ebeveynlerde gerekse öğretmenlerde çevre bilinci sağlanmadıkça, çevre eğitiminde istenilen hedefe ulaşılması mümkün olmayacaktır (Alım, 2006:613). Bu sebeple toplumun her kesimine çevre eğitimi ulaştırılabilmelidir. Bunun için, bu eğitimin her aşamasında kamu kuruluşları, gönüllü kuruluşlar, endüstri ve ticari kurumlar, basın ve üniversiteler gibi toplumu temsil eden bütün yapılanmalar yer almalı (İleri, 1998:5). Aynı zamanda, çevre eğitimi araştırma ve geliştirme merkezleri açılmalı, yaygın eğitim kurumlarında da çevre eğitim programları hazırlanıp bu programlar gerekli merciler tarafından hem yürütülmeli hem de denetlenmelidir (cedgm.gov.tr/dosya/cevreatlasi/cevreegitimi.pdf, 16.06.2009).

Çevre eğitiminin bilinç kazandırma, tutum kazandırma, yetenek kazandırma ve katılmayı sağlama gibi dört somut amacı vardır(Akyüz, web: 226). Çevre

eğitiminin uzun vadedeki hedefleri, bu yeni anlayışa uyumlu amaçları davranış haline getirmek ve bu davranışları kuvvetlendirmektir (Engel, web: 257,258).

Çevre eğitiminin amacı, çevre sorunlarına duyarlı, bu sorunları yakından takip eden ve bu problemlerin çözümü konusunda aktif katılım gösteren –toplumun her kesiminden- bireyler yetiştirmek ve sürdürülebilir bir kalkınmayı gerçekleştirmek için insanın doğaya uyumunu sağlamaktır (İleri, 1998:5). Çevre bilincine erişmiş ve bu konuda bilgiyi yüklenmekten çok, çevreye duyarlı ve olumlu davranışlar kazanmış bireyler yetiştirmek, çevre eğitimiyle ulaşılmak istenen ana hedeftir (cedgm.gov.tr/dosya/cevreatlasi/cevreegitimi.pdf, 16.06.2009). Bu tür bireylerin yetiştirilebilmesi için de eğitim sistemlerinde ortak programlar ve buna uygun içeriklerle donatılmış derslerin oluşturulması şarttır (Yapıcı, web: 225).

Çevre eğitimi konusunda dikkat edilmesi gereken en önemli husus ise, bu eğitimin sürdürülebilir kalkınma dâhilinde ele alınması ve öğretim programlarında sürdürülebilir kalkınmanın çeşitli yönleriyle ele alınmasıdır (cedgm.gov.tr/dosya/cevreatlasi/cevreegitimi.pdf, 16.06.2009).

Sürdürülebilir kalkınma için eğitimin başlangıcı, birçok eğitim hareketinden farklı olarak eğitim kurumları tarafından değil uluslararası politik ve ekonomik organizasyonlar tarafından oluşturulmuştur (Keleş, 2007:40). Sürdürülebilir kalkınma için eğitim çalışmaları ilk olarak Rio de Janeiro'da 1992 yılında düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda, ele alınmıştır. Konferansta, eğitime sürdürülebilir kalkınma boyutu getirmek maksadıyla IEEP görevlendirilmiştir. Daha sonra, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu'nun çalışmalarına katkıda bulunmak üzere, 1997 yılında Selanik'te Uluslararası Çevre Toplum Konferansı toplanmıştır. Konferansta sürdürülebilir kalkınma konusu ile ilgili olarak eğitimde gereken düzenlemelerin esasları oluşturulmuştur. Bu iki konferanstan başka, 2003 yılında Espinho'da ve 2005 yılında Torino'da yapılan Dünya Çevre Eğitimi ve Sürdürülebilir Kalkınma Kongrelerinde de çevre eğitiminde sürdürülebilirlik boyutu tartışılmıştır (Maskan, Efe, Gönen, Baran, web:2) Görüldüğü gibi bu şekilde uluslararası birçok girişim, eğitim aracılığıyla toplumun değer yargılarını, davranışlarını, yaşam tarzlarını sürdürülebilir

anlayışın gerektirdiği şekilde değiştirmemiz gerektiği konusunda daha fazla gayret göstermektedir (Keleş, 2007:39).

Sürdürülebilir kalkınma eğitimi, sürdürülebilir bir gelecek için ihtiyaç duyulan yaşam biçimleri, davranış ve değerlerin öğrenildiği bunun yanında pozitif sosyal değişimlerin yaşandığı, herkesin aynı standartlarda kaliteli eğitimden faydalandığı bir dünya için başlangıçtır. Çevre, su, kırsal kalkınma, sürdürülebilir tüketim, sürdürülebilir turizm, kültürler arası anlayış, kültürel çeşitlilik, iklim değişimi, afetlerin azaltılması, bioçeşitlilik ve pazar ekonomisi (igucge.tamu.edu/turkish.pdf 25.02.2009) gibi konular sürdürülebilir kalkınma eğitimi kapsamında ele alınıp bu yeni dünya anlayışında ses getirecek konulardır.

Sürdürülebilir kalkınma için eğitim aynı zamanda toplumun bütün kesimlerine sürdürülebilir bir gelecek oluşturma bilinci vermeye çalışan yeni bir eğitim vizyonunu kapsayan dinamik bir yaklaşımdır (Keleş, 2007 39). Sürdürülebilir kalkınma için eğitimin bireyler, gruplar, kurumlar ve ülkeler için sağladığı faydalardan biri de sürdürülebilir kalkınma lehine değerlendirmeler ve tercihler yapma kapasitelerini geliştirmesi ve güçlendirmesidir. İnsanları perspektiflerini değiştirerek dünyanın daha güvenli, daha sağlıklı ve huzurlu hale gelmesini sağlamak ve yaşam kalitesini arttırmak sürdürülebilir kalkınma için eğitimin bir diğer yararadır. Yeni vizyon ve kavramların keşfedilmesi, yeni metot ve araçların geliştirilmesi için gerekli eleştirel düşünce, daha fazla farkındalık ve daha fazla yetkilendirilme imkanı sağlaması diğer imkanlar arasında sıralanabilir (unece.org/env/esd/strategytext/strategyTurkish.pdf, 27.12.2009).

Sürdürülebilirlik için eğitim bir süreçtir (Demirkaya, 2006:211) Bu süreçte, dünya genelinde sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirmek için sorumluluk sahibi nesiller yetiştirmek; sürdürülebilir kalkınmanın temel üç dayanağı olan çevre koruma, ekonomik ve sosyal kalkınmanın dikkate alınması; sürdürülebilir kalkınma için eğitimin program ve müfredatlarının hazırlanması; kalkınma model ve yöntemlerinin, kültürel ve biyolojik çeşitliliği böylece tüm dünya için gıda güvenliğinin sağlanması ve dengeli tüketim alışkanlıklarının yaşam biçimi haline

getirilmesi; kültürel mirasın korunması ve bununla beraber savaş, açlık vb. konularda duyarlılık kazandırılması (digm.meb.gov.tr/uaorgutler/BM/unesco_bildiri.pdf 27.12.2009) temel hedefler arasında sayılabilir.

2.1.5.1. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sürdürülebilir Kalkınma

“Sosyal Bilgiler Öğretim Programının vizyonu; 21. yüzyılın çağdaş, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir “ (MEB, 2005: 41).

Sosyal Bilgiler öğretiminde çevreye duyarlılık ifadesi yalnızca çevre kirliliği ya da çevre sorunlarıyla sınırlandırılmamıştır. Çevre; bir şeyin yakını, dolayı, etraf, bir kimse ile ilişkisi bulunan muhit,..., kişinin içinde bulunduğu toplumu oluşturan ortam, hayatın gelişmesine etki yapan doğal, toplumsal ve kültürel dış faktörlerin bütünlüğü, (Özey, 2001: 35) canlıları özellikle de insanı etkileyen ve ondan etkilenen dış etkenlerin bütünü (Görmez, 2003:15) olarak tanımlanmaktadır. Çevre, doğal ve yapay olmak üzere iki boyutta ele alınmaktadır. Doğal çevre, insanoğlunun müdahalesine maruz kalmamış dolayısıyla herhangi bir değişikliğe uğramamış çevre demektir. (Görmez, 2003:15) Dağlar, taşlar, ormanlar, nehirler, nehirler gibi...(Yıldız vd., 2000: 14). Yapay çevre ise, insanlığın varoluşundan bu yana yine insanoğlunun müdahalesi neticesinde oluşan çevreye denir (Görmez, 2003:15). Köprüler, barajlar, yollar, binalar gibi (Yıldız vd., 2000:14). Bu tanımlardan da yola çıkarak diyebiliriz ki çevre, insanın dışında cereyan eden olayların yaşandığı her yerdir. Sosyal Bilgiler öğretim programında temas edilen ‘yaşadığı çevreye duyarlı’ ibaresi yalnızca doğayı değil, dünyayı ilgilendiren sosyal, kültürel ve ekonomik bütün unsurlara işaret eder.

Alım’a göre, 2005 yılından beri uygulanan Sosyal Bilgiler programında çevre konusuna özellikle sürdürülebilir kalkınma konusuna önceki programa göre

daha fazla yer verilmiş, bunun yanında konuların ulusal ve uluslar arası çevre politikaları ile paralellik gösterilerek niteliği arttırılmıştır (Alım, 2006: 608).

Bununla beraber yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı, derslerin ezbercilikten uzak, eğlenceli, hayatın içinde ve kullanılabilir olmasına dikkat edilerek, bilgi ve becerilere öncelik verilecek şekilde hazırlanmıştır. Bununla beraber öncekinden farklı olarak, yeni program konuların farklı sınıflarda, daha üst düzey hedefler göz önüne alınarak yani sarmal program yaklaşımı ile hazırlanmıştır. Sarmal program yaklaşımına göre, aynı üniteler farklı sınıflarda farklı ve birbirinin devamı niteliğinde, birbirini tamamlar şekilde verilmektedir (Alım, 2006: 608; yesilkutu.net/files/On_arastirma_raporu_ekli.pdf, 25.02.2009). Aynı zamanda yeni program, yapılandırmacılık anlayışı ile hazırlanmıştır. Öğrenci merkezli bu yaklaşımda, konuların öğretiminde etkinliklere daha çok yer verilmiştir (Özdemir, 2009: 33-35,39). Buna göre Sosyal Bilgiler programında çevre ve sürdürülebilir kalkınma ile ilgili ünite ve konular şu şekildedir:

Tablo 1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Çevre İçerikli Ders, Ünite ve Konular (İlköğretim Sosyal Bilgiler 6 ve7. Sınıf Ders Programı) (MEB,2005: 19, 20,38):

SINIF	ÖĞRENME ALANI	ÜNİTE	KAZANIMLAR
6	Sosyal Bilgiler	— Yeryüzünde Yaşam — Ülkemiz ve Dünya — Ülkemizin Kaynakları	— Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek, bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir. — Türkiye’nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak, yatırım ve pazarlama proje önerileri tasarlar. - Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin insan yaşamına etkilerini tartışır. — Ülkemizin diğer ülkelerle doğal afetlerde ve çevre sorunlarında dayanışma ve işbirliği içinde

			olmasının önemini fark eder.
7	Sosyal Bilgiler	— Ülkeler Arası Köprüler	— Küresel sorunların çözümlerinin yaşama geçirilmesinde kişisel sorumluluğunu fark eder. — Düşünce, sanat ve edebiyat ürünlerinin, doğal varlıkların ve tarihi çevrelerin ortak miras ögesi olarak yaşatılmasında insanlığın sorumluluğunun farkına varır.

Tablo 1’i incelediğimizde, Sosyal Bilgiler ünite ve konularına baktığımızda, sürdürülebilir kalkınmanın üç boyutu olan çevre, ekonomi ve sosyal konuların ilköğretim Sosyal Bilgiler ders programlarına yansıtıldığını görmekteyiz.

Örneğin Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders programında belirtilen “Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin insan yaşamına etkilerini tartışır.” şeklindeki kazanım, sürdürülebilir kalkınma konusunun çevre boyutuna işaret etmektedir. Sürdürülebilir kalkınmanın çevre boyutu, geri dönüşümlü olsun ya da olmasın, doğal kaynakların devamlılığının sağlanabilecek şekilde kullanılması gerektiğine işaret etmektedir (Özyol, web).

Sürdürülebilir kalkınmanın bir diğer boyutu ise ekonomik boyuttur. Ekonomik boyut, bir taraftan mal ve hizmet tüketimini arttırarak insan refahının yükseltilmesini amaçlarken (Çetin, 2006:3) bir taraftan yeryüzündeki kaynakların sınırlı olduğunu ve elimizdeki kaynak ne olursa olsun bu kaynağın insan yaşamının kalitesini arttırabilecek biçimde nasıl adil şekilde dağıtılabileceğini düşünür (Özyol, web). Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders programında, “Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek, bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini

değerlendirir.” ve “Türkiye’nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak, yatırım ve pazarlama proje önerileri tasarlar.” şeklinde belirtilen kazanımlar sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik boyutuna değinen kazanımlardır.

Yine 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders programında belirtilen, “Ülkemizin diğer ülkelerle doğal afetlerde ve çevre sorunlarında dayanışma ve işbirliği içinde olmasının önemini fark eder.” şeklindeki kazanım ile 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders programındaki “Küresel sorunların çözümlerinin yaşama geçirilmesinde kişisel sorumluluğunu fark eder.” ve “Düşünce, sanat ve edebiyat ürünlerinin, doğal varlıkların ve tarihi çevrelerin ortak miras ögesi olarak yaşatılmasında insanlığın sorumluluğunun farkına varır.” şeklindeki kazanımlar sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutu ile ilgilidir. Sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutu, sürekli eğitim yoluyla insanlara hayat kalitesinin arttırılmasının kendilerine ve kendilerinden sonraki nesillere sağlayacağı fayda (Özyol, web) şeklinde tanımlanırken, insan ilişkilerinin geliştirilmesi, bireysel ve grup hedeflerine ulaşılması yönündeki hedefler ile nüfus, kültürel değerler, kurumsal süreçler (Çetin, 2006:25), barınma olanakları, eğitim hizmetleri, insan hakları, sağlık hizmetleri (Beyhan, web:12) gibi konular da sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutu ile ilgilidir. Bu açıklamadan da anlaşılacağı üzere kazanımlarda belirtilen küresel sorunların çözümündeki kişisel sorumluluk; tarihi, coğrafi ve kültürel miras öğelerinin yaşatılması ve korunması yönündeki hususlar sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutu dâhilinde ele alınan konulardır.

Söz konusu bu kazanımlar bilişsel ve duyuşsal özellikler arasında olup, bu davranışların kazandırılması için özel bir çaba sarf edilmesi şarttır. Küçük yaşlardan itibaren öğretildiğinde, bu kazanımların kolay kolay unutulmadığı da bilinmektedir. Bu nedenle sürdürülebilir kalkınma için eğitim, ailede başlamalı; okulda verilecek eğitimle bu davranışın kalıcılığı sağlanmalıdır. Alım’a göre, öğrencilere sürdürülebilirlik anlayışının kazandırılabilmesi için, öğrencilerde davranış değişikliğine yol açabilecek somut örnekler kullanılmalı, gezi-gözlem, araştırma-inceleme yöntemleriyle uygulamalar yapılmalı ve yeterli etkinlikler düzenlenmelidir (Alım, 2006:605,607). Aynı zamanda konunun öğretiminde öğrencilerin eleştirel

düşünme ve yansıtıcı bireyler olmalarına (Keleş, 2007:42) katkıda bulunacak yöntem ve tekniklere başvurulmalıdır.

Ülkemizde sürdürülebilir kalkınma ve çevre eğitimi doğrultusunda yapılanlar özellikle ilköğretim programlarında yeni kazanımların ortaya konulması bu konuda atılmış önemli bir adımdır (Alım, 2006:604). Fakat her geçen gün değişen ve gelişen dünyada, özellikle gelişmiş ülkelerde, sürdürülebilir kalkınma ve çevre eğitimi hususunda yapılan çalışmalar göz önüne alındığında, Türkiye’de yapılan çalışmaların ve çevre politikalarının yeterli olmadığı bu konuda yeni düzenlemelere gidilmesi gerektiği görülmektedir (Yılmaz vd, web)

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, çalışma grubu, kullanılan veri toplama aracı ve verilerin çözümlemesinde kullanılan yöntem ve teknikler yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Sosyal Bilgiler dersinde öğretmenlerin sürdürülebilir kalkınma konusu ile ilgili kazanımların öğretimi ile ilgili görüşlerinin belirlenmesini amaçlayan bu araştırma nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılarak desenlenmiştir. Tarama modelinde varolan durumun aynen resmedilmesi amaçlanmaktadır (Karasar, 2007, 34).

Araştırma konusu, kullanılan yöntem, amaç, zaman ve kontrol imkanlarına göre ise “Betimsel araştırma” olarak nitelendirilebilir. Çünkü betimsel araştırmalar olayların, obje, varlık, kurum ve çeşitli alanların “ne” olduğunu betimleyerek açıklamaya çalışır (Kaptan, 1998:59).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2008-2009 eğitim-öğretim yılında Niğde merkez ve ilçelere ait ilköğretim okullarında görev yapan toplam 77 Sosyal Bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır.

Tablo 2. Araştırma Grubunda Yer Alan Öğretmenlerin Cinsiyet ve Hizmet Yılları

Cinsiyet				Hizmet Yılı									
Kadın		Erkek		5 yıldan az		6-10 yıl arası		11-15 yıl arası		16-20 yıl arası		21 yıl ve üzeri	
f	%	F	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
20	26	57	74	21	27,3	47	61	6	7,8	3	3,9	-	-

Öğretmenlerin profilleri Tablo 2’den incelendiğinde, öğretmenlerin %26’sını kadın, %74’ünü erkek oluşturmaktadır. Öğretmenler hizmet yılları açısından değerlendirildiklerinde %27,3’ünün 5 yıldan daha az, %61’inin 6 ile 10 yıl arası, %7,8’inin 11 ile 15 yıl arası, %3,9’unun ise 16 yıldan daha fazla süredir öğretmenlik yaptığı görülmektedir.

Tablo 3. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Fakülte ve Bölümler

Mezun Olduğu Fakülte						Mezun Olduğu Bölüm							
Eğitim Fak.		Fen-Edb. Fak.		Diğer		Sosyal Bilg.		Tarih		Coğrafya		Diğer	
f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
71	92,2	4	5,2	2	2,6	54	70,1	13	16,9	5	6,5	5	6,5

Tablo 3’te ise öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%71’i) Eğitim Fakültesi mezunu olduğu, bunun yanında Fen-Edebiyat Fakültesi (%5,2) ile diğer fakültelerden (%2,6) de mezun öğretmenlerin bulunduğu görülmektedir. Öğretmenlerin mezun oldukları bölümler açısından değerlendirildiklerinde ise %70,1’inin Sosyal Bilgiler, %16,9’unun Tarih, %6,5’unun Coğrafya ve %6,5’unun ise diğer bölümlerden mezun oldukları görülmektedir.

Tablo 4. Öğretmenlerin Görev Statüsü ve Lisansüstü Eğitim Durumları

Statüsü						Lisansüstü Eğitim			
Müdür		Müdür Yard.		Öğretmen		Var		Yok	
f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
4	5,2	8	10,4	65	84,4	18	23,4	59	76,6

Tablo 4’te Sosyal Bilgiler öğretmenlerin bulundukları okulda %5,2’sinin müdür, %10,4’ünün müdür yardımcısı olarak görev yaptıkları da görülmektedir. Ankete katılan öğretmenlerin %23,4’ünün lisansüstü eğitim yapmış oldukları da tespit edilmiştir.

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusu ile ilgili kazanımların öğretimine yönelik görüşlerini belirlemek üzere bir ölçek uygulanmıştır. Bu ölçek geliştirilirken öncelikle literatür taranarak taslak bir anket formu hazırlanmıştır. Hazırlanan taslak anket formunun ilk bölümündeki altı soru öğretmenlerin kişisel bilgilerini öğrenmeye yöneliktir. Anketin ikinci bölümünde ise öğretmenlerin sürdürülebilir kalkınma konusuna yönelik kazanımların öğretimine yönelik öğretim yöntemlerini tespit etmek amacıyla 10 madde ile bir tane açık uçlu soru kullanılmıştır. Anketin üçüncü bölümünde öğretmenlerin kullandıkları öğretim yöntem ve teknikleri tercih nedenleri ile ilgili 10 madde ve bir tane açık uçlu soru yer almaktadır. Anketin dördüncü bölümü öğretmenlerin konuyu öğretirken kullandıkları araç-gereçleri belirlemeye yönelik 6 maddeden oluşmaktadır. Anketin beşinci bölümü öğretmenlerin yeterlilik ve faaliyetlerini öğrenmeye yönelik 21 maddeden, altıncı bölümü ise öğrencilerin kavrama düzeyini belirlemeye yönelik 10 maddeden oluşmaktadır.

Anket formunun geliştirilmesinden sonra geçerlik çalışması yapılmış ve bununla ilgili olarak uzman görüşlerine başvurulmuştur. Uzman görüşleri

doğrultusunda yapılan düzeltmeler sonrasında anket formunun ön uygulaması kapsamında 43 öğretmen anket formunu doldurmuş ve uygulama sonrasında ölçeğin güvenirliği hesaplanmıştır. Ölçeğin Croanbach α güvenirlik katsayısı 0,90 olarak hesaplanmıştır. Anket formuna (Ek 2) son şekli verilerek asıl uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

Ölçekte yer alan maddeler puanlanırken öğretmenlerin kullandıkları öğretim yöntemleri, bu yöntemleri tercih nedenleri ve konunun öğretiminde kullandıkları araç gereçlerin kullanım sıklığı ile ilgili maddelerde her zaman=5, genellikle=4, ara sıra=3, nadiren=2 ve hiç=1 puanlandırılmıştır. Olumsuz madde köklerinde ise tersine puanlama yapılmıştır. Öğretmen yeterliliği ve faaliyetleri ile öğrencinin kavrama düzeyine ilişkin maddelerde ise tamamen=5, çok=4, orta derecede=3, az=2 ve hiç=1 puan olarak kaydedilmiştir.

Ölçek değerlendirilirken ise iki farklı yöntem uygulanmıştır. Birincisinde, seçeneklere verilen cevapların ortalama yüzdeleri hesaplanarak, öğretmenlerin Sürdürülebilir kalkınma konusunun öğretimine ilişkin görüşleri bu yüzde oranları üzerinden değerlendirilmiştir.

İkincisinde ise seçenek değerleri ve aralıkları hesaplanmıştır. Bu hesaplama yapılırken;

$$SA = \frac{EYD - EDD}{SS} = \frac{5 - 1}{5} = 0,8$$

formülü uygulanmıştır (Demir, 2006:75).

SA= Seçenek Aralığı

EYD= En Yüksek Değer

EDD= En Düşük Değer

SS= Seçenek Sayısı'nı ifade eder.

Değer aralıklarının artışları doğrultusunda seçenek aralıkları ise aşağıda yer alan tablodaki gibidir:

Tablo 5. Seçenek Değerleri ve Aralıkları

Seçenek	Değer	Aralık
Hiç/Hiç	1	1.0 - 1.79
Nadiren/Az	2	1.8 - 2.59
Ara sıra/Orta Derecede	3	2.6 - 3.39
Genellikle/Çok	4	3.4 - 4.19
Her Zaman/Tamamen	5	4.2 - 5.0

Öğretmenlerin ölçekte yer alan her bir maddeye verdikleri cevapların (Ö1M1, Ö2M1, ... Ö77M1) puanlarının ortalaması hesaplanarak, bu puan ortalamalarının hangi seçenek aralığına girdiği tespit edilmiştir. Böylece öğretmenlerin sahip oldukları görüş puanlarının her bir madde üzerinden ortalaması bu seçenek aralıkları üzerinden değerlendirilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Hazırlanan anket formu 2008-2009 öğretim yılının bahar dönemini kapsayan süre içerisinde Niğde merkez ve ilçelere bağlı ilköğretim okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine uygulanmıştır. Anket formu dilekçe ile başvurulmuş Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünün Niğde İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden aldığı resmi izin ile uygulanmaya başlanmıştır (Ek 1). Uygulamada Niğde il merkezlerinde görev yapan öğretmenlere bire bir ulaşılmaya çalışılırken, ilçelere bağlı ilköğretim okullarına ise anket formları İl Milli Eğitim Müdürlüğü kanalıyla posta yoluyla gönderilmiştir. Hazırlanan 100'ü aşkın anket formundan geri bildirim alınan form sayısı 77'de kalmıştır.

3.5. Verilerin Analiz ve Yorumlanmasında Kullanılan İstatistik Yöntemler

Veri toplama araçlarından elde edilen veriler SPSS 11.5 paket programında farklı istatistik yöntemler uygulanarak analiz edilmiştir.

1. Öğretmenlerin kişisel bilgileri ile ölçekte yer alan sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretime yönelik öğretim yöntemleri, öğretim yöntemlerini tercih nedenleri ve kullanılan araç-gereçlere ilişkin alt boyutların görüş puanları betimsel istatistik yöntemi ile değerlendirilmiştir. Betimsel istatistik, toplanan verilerin aritmetik ortalaması, frekansları ve yüzdeleri ifade etmek için kullanılır.
2. Öğretmenlerin görüş ölçeğindeki öğretmen yeterlilik ve faaliyetleri ile öğrencilerin kavrama düzeyleri alt boyutlarına ilişkin görüş puanları parametrik olmayan testlerden Ki-kare testi ile değerlendirilmiştir.
3. Öğretmenlerin hizmet yıllarına, mezun oldukları fakülteye, bölüme, lisansüstü eğitim durumlarına ve görev yapmakta oldukları okuldaki unvanlarına göre uyguladıkları öğretim yöntemleri, öğretim yöntemlerini tercih nedenleri ve araç-gereç kullanım sıklıkları Kruskal Wallis H testi ile değerlendirilmiştir. Kruskal Wallis H testi bir değişkene ilişkin iki grubun karşılaştırılması amacıyla kullanılan parametrik olmayan bir testtir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusu ile ilgili kazanımların öğretimi ile ilgili kullandıkları öğretim yöntemleri, öğretim yöntemlerini tercih nedenleri ve kullandıkları araç-gereçler betimsel olarak değerlendirilecek, öğretmenlerin bu konu ile ilgili kendi yeterlilik ve faaliyetleri ile öğrencilerinin kavrama düzeyine ilişkin görüşleri de uygun istatistiksel yöntemlerle açıklanacaktır. Bu bulgular alt problemlere paralel olarak sunulacaktır.

4.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusuyla İlgili Kazanımların Öğretimine İlişkin Görüşleri ile İlgili Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi, “Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde kullandıkları öğretim yöntemleri nelerdir?” şeklinde olup bu alt probleme ilişkin bulgular şu şekildedir:

4.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusuyla İlgili Kazanımların Öğretiminde Kullandıkları Öğretim Yöntemlerine İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde kullandıkları öğretim yöntemlerine ilişkin frekans, aritmetik ortalama ve yüzde değerleri Tablo 6.’da verilmiştir.

Tablo 6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusunun Öğretiminde Kullandıkları Öğretim Yöntem ve Tekniklerle İlgili Görüşlerinin Frekans, Yüzde ve Aritmetik Ortalama Dağılım Sonuçları

Madde	$\bar{X}$	Düzy
Konuları materyal kullanarak öğrencilere anlatıyorum.	3,62	Genellikle/Çok
Konuları öğretirken soru-cevap ve tartışma tekniğini kullanıyorum.	4,21	Her zaman/Tamamen
Konuyu anlatırken aynı zamanda bu kavram ve olgularla ilgili problem durumları oluşturup öğrencilere bunun çözümlerini buldurtuyorum.	3,69	Genellikle/Çok
Öğrencilere bu konu ile ilgili olguların nasıl meydana geldiğini örnek olay gösterimi ile öğretiyorum.	3,55	Genellikle/Çok
Konuları öğretirken drama yöntemini kullanıyorum.	2,82	Ara sıra/Orta Derecede
Konu ile ilgili öğrencilerin grup çalışmaları yapmalarına fırsat tanıyorum.	3,30	Ara sıra/Orta Derecede
Öğrencilerin konu hakkında bilgi edinmeleri için gezi-gözlem yöntemini kullanıyorum.	2,55	Nadiren/Az
Öğrencilerin konu ile ilgili projeler üretmelerini istiyorum.	3,41	Genellikle/Çok
Konu ile ilgili öğrencilerin beyin fırtınası yapmalarına fırsat tanıyorum.	3,76	Genellikle/Çok
Öğrencilerin konu ile ilgili empati kurmalarını sağlıyorum.	3,88	Genellikle/Çok

Öğretmenlerin konuları materyal kullanarak öğrencilere anlatımları ile ilgili yüzde ve frekanslar değerlendirildiğinde; öğretmenlerin yarıdan fazlasının (%1,3 her zaman, %63,6 genellikle) materyal kullanımını oldukça sık gerçekleştirdikleri, diğer kısmının ise (%33,8 ara sıra, %2,6 nadiren) daha az materyal kullandıkları görülmektedir. Buna göre, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımları öğretirken materyal kullanım sıklığı genellikle düzeyindedir ($\bar{X}=3,62$).

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde soru-cevap ve tartışma tekniklerini kullanma sıklıklarının ise oldukça yüksek olduğu görülmektedir (% 31,2 her zaman, % 62,3 genellikle, % 2,6 ara

sıra, % 3,9 nadiren). Bu durum öğretmenlerin bu konuyu öğretirken her zaman düzeyinde başvurdukları öğretim yöntemlerinden birinin soru-cevap ve tartışma tekniği olduğu söylenebilir ($\bar{X} = 4,21$).

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde, konuyla ilgili kavram ve olgularla ilgili olarak problem çözme yöntemini kullanma yüzdeleri ise % 7,8 her zaman, % 62,3 genellikle, % 2,6 ara sıra, % 3,9'u nadiren şeklinde dağılmıştır. Bu dağılım Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusunu öğretirken problem çözme yöntemini kullanma sıklıklarının genellikle düzeyinde olduğunu göstermektedir ($\bar{X} = 3,69$).

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde konu ile ilgili olguların meydana geliş şeklini örnek olay gösterimi ile öğretme sıklıkları ile ilgili yüzdeleri değerlendirildiğinde öğretmenlerin yarıya yakınının bu yöntemi oldukça sık kullandığı (% 13'ü her zaman, % 36,4 genellikle), diğer yarısının ise bu yöntemi çok fazla tercih etmediği (% 42,9 ara sıra, % 5,2 nadiren, % 1,3 hiçbir zaman) görülmektedir. Bu bulgu sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımları öğretirken, öğretmenlerin konu ile ilgili olguların meydana geliş şeklini örnek olay yöntemi ile öğretme ortalamalarının genellikle düzeyinde olduğunu göstermektedir ($\bar{X} = 3,55$).

Sosyal Bilgiler konuyu öğretirken drama yöntemini kullanma sıklıkları ile ilgili yüzde dağılımı incelendiğinde öğretmenlerin sadece beşte birinin(% 2,6 her zaman, % 15,6 genellikle) bu yöntemi sık kullandığı geriye kalan önemli bir bölümün ise bu yöntemi çok fazla kullanmadığı (% 45,5 ara sıra, % 27,3 nadiren, % 5,2 hiçbir zaman) görülmektedir. Bu bulgu, öğretmenlerin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde drama yöntemini ara sıra düzeyinde kullandıklarının bir göstergesidir ($\bar{X} = 2,82$).

Sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımları öğretiminde öğretmenlerin yarıya yakını öğrencilerinin grup çalışması yapmalarına imkan tanımakta (% 5,2 her zaman, % 40,3 genellikle), diğer kısmı ise bu yöntemi çok sık kullanmamaktadır (% 36,4 ara sıra, % 15,6 nadiren, % 2,6 hiçbir zaman). Bu durum öğretmenlerin bu yöntemi ara sıra düzeyinde kullandıklarını göstermektedir ($\bar{X} = 3,30$).

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımları hakkında öğrencilerin bilgi edinmeleri maksadıyla gezi-gözlem yöntemini kullanma yüzdelerinin dağılımı incelendiğinde öğretmenlerin %20'sinin bu yöntemi sıklıkla kullandığı, diğer %80'lik bölümün ise bu yöntemi çok az tercih ettiği görülmektedir (% 28,6 ara sıra, % 33,8 nadiren, % 16,9 hiçbir zaman). Bu bulgu öğretmenlerin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımları öğretirken gezi-gözlem yöntemini kullanma sıklıkları ile ilgili ortalama görüş düzeylerinin nadiren düzeyinde olduğunu göstermektedir ($\bar{X} = 2,55$).

Sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde, öğrencilerin konu ile ilgili proje üretmelerini isteyen Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yüzde dağılımları incelendiğinde öğretmenlerin yarıya yakınının bu yöntemi sıklıkla tercih ettiği (7,8 her zaman, % 39 genellikle) diğer yarıyı aşkın kısmının ise bu yöntemi daha az tercih ettiklerini göstermektedir. Bu bulgu sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde öğrencilerin proje üretmelerini isteyen Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüş düzeylerinin genellikle düzeyinde olduğunu göstermektedir ($\bar{X} = 3,41$).

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin %60'tan fazlası sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde öğrencilerin beyin fırtınası yapmalarına imkân tanımaktadır (% 14,3 her zaman, % 46,8 genellikle). Diğer %30'luk kısmın ise bu yönteme çok sık başvurmadığı görülmektedir (%26 ara sıra, % 5,2 nadiren). Bu durum öğretmenlerin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde öğrencilerin beyin fırtınası yapmalarına imkân tanımalarına oldukça ılımlı

yaklaştıklarını ve bu konu hakkındaki görüş düzeylerinin genellikle düzeyinde olduğunu göstermektedir ($\bar{X} = 3,76$).

Sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde öğretmenlerin öğrencilerine empati kurma becerilerini sağlama konusunda da oldukça olumlu yaklaşıtları görülmektedir (% 19,5 her zaman, % 51,8 genellikle, % 26 ara sıra). Bu bulgu sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde öğretmenlerin öğrencilerin empati kurma becerilerini kullanmaları ve geliştirmeleri ile ilgili görüşlerinin genellikle düzeyinde olduğunu göstermektedir ($\bar{X} = 3,88$).

4.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusuyla İlgili Kazanımların Öğretiminde Kullandıkları Öğretim Yöntem ve Tekniklerin Tercih Nedenlerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi, “Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklerini tercih nedenleri nelerdir?” şeklindedir. Buna göre, bu alt probleme ilişkin bulgular Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusuyla İlgili Kazanımların Öğretiminde Kullandıkları Öğretim Yöntem ve Teknikleri Tercih Nedenleri ile İlgili Görüşlerinin Frekans, Yüzde Dağılım ve Aritmetik Ortalama Sonuçları

Madde	$\bar{X}$	Düzey
Alışkanlık	3.22	Ara sıra/ Orta Derecede
Ders süresine uygunluk	3.89	Genellikle/Çok
Konu ile ilgili kazanımların öğretimine uygunluk	4.07	Her zaman/Tamamen
Okul imkânlarının yeterliliği	3.78	Genellikle/Çok

Kavram ve olguların özellikleri	3.97	Genellikle/Çok
Öğrencilerin kavrama seviyelerine uygunluk	4.05	Her zaman/Tamamen
Yöntemin kolay uygulanabilirliği	3.82	Genellikle/Çok
Öğrenci katılımını artırması	4.28	Her zaman/Tamamen
Bilginin kalıcılığını sağlaması	4.25	Her zaman/Tamamen
Öğrencilerin zihinsel becerilerini geliştirmesi	4.13	Genellikle/Çok

Sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde sık kullanılan öğretim yöntem ve tekniklerinin tercih nedeninin alışkanlık olması ile ilgili yüzde dağılımları incelendiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yarıdan fazlasının alışkanlığı çok fazla ön planda tutmazken (% 50.6 ara sıra, % 11.7 nadiren, %1.3 hiç), %30'luk bir kısmının ise alışkanlığından dolayı kullandığı öğretim ve yöntemlerini tercih ettiği görülmektedir. Bu bulgu öğretmenlerin alışkanlıklarından dolayı kullandıkları öğretim yöntem ve teknikler ile ilgili görüşlerinin ara sıra düzeyinde olduğunu göstermektedir ($\bar{X}=3.22$).

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklerini tercih nedenlerinin ders süresine uygunluğu ile ilgili verilerde öğretmenlerinin dörtte üçünden fazlasının bu durumu göz önünde bulundurduğu görülmektedir (% 16.9 her zaman, % 61 genellikle). Öğretmenlerin diğer bölümü bu durumu düşük oranda göz önünde bulundurmaktadır (% 15.6 ara sıra, % 3.9 nadiren, %1.3 hiç). Buna göre, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımları öğretirken kullandıkları öğretim-yöntem ve tekniklerini tercih nedenleri incelendiğinde, öğretim yöntem ve tekniklerin ders süresine uygun olup olmamasının tercih nedenlerini etkileme sıklıkları ile ilgili bulguların ortalamasının genellikle düzeyinde olduğu görülmektedir ($\bar{X}=3.89$).

Sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklerini tercih nedenlerinin konu ile ilgili kazanımların öğretime uygunluğu konusunda ise yine öğretmenlerin yarıdan fazlasının olumlu düzeyde görüş bildirdikleri görülmektedir (% 19.5 her zaman, % 66.2 genellikle, % 13 ara sıra). Bu bulgu sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde, öğretmenlerin konu ile ilgili kazanımların öğretime uygun olduğu için yöntem ve teknik seçimi ile ilgili bulguların ortalamasının her zaman düzeyinde olduğunu göstermektedir ($\bar{X}=4.07$).

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde kullandıkları öğretim yöntem ve teknikleri tercih nedenleri arasında okul imkânlarının yeterliliği de göz önüne alınmaktadır. Buna göre, sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde okulun imkanlarına göre yöntem ve teknikleri tercih eden öğretmenlerin yüzde oranları % 14.3 her zaman, % 53.2 genellikle, % 26'sı ara sıra, % 5.2'si nadiren şeklinde dağılmıştır. Bu bulgu, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımları öğretirken kullandıkları öğretim-yöntem ve tekniklerini tercih nedenleri ile ilgili öğretim yöntem ve tekniklerin okulun imkânlarına uygun olup olmamasının tercih nedenlerini etkileme sıklıkları ile ilgili bulguların ortalamasının genellikle düzeyinde olduğunu göstermektedir ($\bar{X}=3.78$).

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımları öğretirken tercih ettikleri yöntem ve tekniklerin konu ile ilgili kavram ve olgulara uygunluğu ile ilgili görüşlerinin yüzde dağılımına bakıldığında bu faktörün de öğretmenler üzerinde etkili olduğu ve öğretmenlerin %75'lik bir bölümünün bu durumu sıklıkla göz önünde bulundurduğu görülmektedir (% 19.5 her zaman, % 55.8 genellikle, % 22.1 ara sıra). Bu bulgu Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımları öğretirken kullandıkları öğretim-yöntem ve tekniklerini

tercih nedenleri ile ilgili önemli koşullardan birinin kavram ve olguların özellikleri olduğunu bunun da genellikle düzeyinde olduğunu göstermektedir ($\bar{X}=3.97$).

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımları öğretirken kullandıkları öğretim yöntem ve teknikleri öğrenci seviyesine uygunluğundan dolayı tercih ettikleri ile ilgili yüzde dağılımları incelendiğinde öğretmenlerin önemli bir bölümünün bu durumu sıklıkla göz önünde bulundurduğu görülmektedir (% 27.3 her zaman, % 51.9 genellikle). Öğretmenlerin beşte birinden daha azı kullandıkları öğretim yöntemlerini seçerken seyrek olarak öğrenci seviyesini dikkate aldıkları yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu bulgu öğrenci seviyesinin tercih ettiği öğretim yöntem ve teknikleri etkilediği yönünde görüş bildiren Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin oranının yüksek olduğunu göstermektedir ($\bar{X}=4.05$).

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde yöntemin kolay uygulanabilirliğinin de tercih nedenlerini önemli derecede etkilediği de ulaşılan sonuçlardan biridir (% 15.6'sı her zaman, % 57.1'i genellikle, % 19.5'u ara sıra, % 5.2'si nadiren, % 1.3 hiçbir zaman). Bu bulgu öğretmenlerin seçtikleri yöntem ve tekniklerin kolay uygulanabilirliğinin de görüşlerini olumlu yönde etkilediğinin bir göstergesidir ($\bar{X}=3.82$).

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenci katılımını artırmasından dolayı kullanmış oldukları öğretim yöntem ve teknikleri tercih ettikleri de çok açıktır (% 39'u her zaman, % 50.6'sı genellikle, % 7.8'i ara sıra, % 1.3 hiçbir zaman). Bu bulgu Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusunu öğretirken kullandıkları öğretim-yöntem ve tekniklerinin öğrenci katılımını arttırmasından dolayı tercih nedenlerini etkileme sıklıklarının oldukça yüksek olduğunu göstermektedir ($\bar{X}=4.28$).

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin %85'inden fazlası (%37.7 her zaman, %48.1 genellikle) sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımları öğretirken kullandıkları yöntem ve teknikleri tercihlerinde bilginin kalıcılığını sağlamada etkili olmasını göz

önünde bulundurduklarını ifade etmekte, %13'ü ise bu durumu kısmen göz önünde bulundurmaktadır. Bu bulgu bilginin kalıcılığının sağlanmasının Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tercih ettikleri yöntem ve tekniklerde etkili olduğunu göstermektedir ($\bar{X} = 4.25$).

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, yine %85'ine yakın bir bölümü (%28.6 her zaman, %55.6 genellikle) sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde öğrencilerin zihinsel becerilerini geliştirmesi nedeniyle kullandıkları yöntem ve teknikleri seçtiklerini ifade etmektedirler. %13'lük bir kısım bu durumu ara sıra dikkate almaktadır. Bu bulgu öğretmenlerin önemli bir bölümünün sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımları öğretirken öğrencilerin farklı zihinsel becerilerini geliştirmeyi amaçladığını göstermektedir ($\bar{X} = 4.13$).

4.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusuyla İlgili Kazanımların Öğretiminde Kullandıkları Araç-Gereçlere İlişkin Bulgular

Üçüncü alt problem, “Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde kullandıkları araç-gereçler nelerdir?” şeklinde olup bu alt probleme ilişkin bulgular Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusuyla İlgili Kazanımların Öğretiminde Kullandıkları Araç-Gereçler ile İlgili Görüşlerinin Frekans, Yüzde Dağılım ve Aritmetik Ortalama Sonuçları

Madde	$\bar{X}$	Düzy
Ders Kitabı	4.51	Her zaman/Tamamen
Yardımcı kitap, broşür, gazete ve dergiler	3.75	Genellikle/Çok
Eğitim CD ve DVD'leri	3.38	Ara sıra/Orta Derece
Bilgisayar yazılımları	2.97	Ara sıra/Orta Derece
İnternet	3.26	Ara sıra/Orta Derece

Sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kullanmış oldukları araç-gereçlerden ders kitaplarını kullanma sıklıkları ile ilgili yüzde oranları oldukça yüksek olup öğretmenlerin %59.7'si ders kitabını her zaman %31.2'si genellikle bu ders materyalini kullandıklarını ifade etmektedirler. Öğretmenlerin %9.1'i ise ders kitabını ara sıra kullanmaktadır. Bu bulgu Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımları öğretirken ders kitaplarını kullanma sıklıkları ile ilgili görüş puanları ortalamasının her zaman düzeyinde olduğunu göstermektedir ($\bar{X} = 4.51$).

Sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kullanmış oldukları araç-gereçlerden yardımcı kitap, broşür, gazete ve dergileri kullanma sıklıkları ile ilgili yüzde oranları değerlendirildiğinde öğretmenlerin % 22.1 her zaman, % 40.3 genellikle, % 28.6 ara sıra, % 9.1 nadiren bu materyalleri kullanmaktadır. Bu bulgu Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımları öğretirken yardımcı kitap, broşür, gazete ve dergilerle ilgili görüşlerinin genellikle düzeyinde olduğunu göstermektedir ($\bar{X} = 3.75$).

Sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden eğitim CD ve DVD'lerini kullanma sıklıkları ile ilgili yüzde oranları daha düşük düzeyde seyretmekte olup öğretmenlerin bu materyalleri % 11.7'si her zaman, % 27.3'ü genellikle, % 48.1'i ara sıra, % 10.4'ü nadiren, %1.3'ü hiçbir zaman kullanmamaktadır. Bu bulgu, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımları öğretirken, eğitim CD ve DVD'leri kullanma sıklıkları ile ilgili bulgulara bakıldığında öğretmenlerin materyal kullanımının ortalamasının ara sıra düzeyinde olduğu görülmektedir ($\bar{X} = 3.38$).

Sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden bilgisayar yazılımlarını kullanma sıklıkları ile ilgili yüzde dağılımları % 5.2 her zaman, % 24.7 genellikle, % 40.3 ara sıra, % 19.5 nadiren, 9.1 hiçbir zaman şeklindedir. Bu bulgu Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımları öğretirken bilgisayar yazılımlarını kullanma sıklıkları ile ilgili görüş düzeyi ortalamalarının diğer öğretim materyallerine oranla daha düşük (ara sıra düzeyinde) olduğunu göstermektedir ($\bar{X} = 2.97$).

Sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin %40'ından fazlası interneti daha sık (% 5.2 her zaman, % 35.1 genellikle) % 37.7'si ara sıra, % 15.6'ısı nadiren, %2.6'sı hiçbir zaman kullanmadıklarını ifade etmektedirler. Bu bulgu Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımları öğretirken internet kullanma sıklıkları ile ilgili görüş puanlarının ara sıra düzeyinde olduğunu göstermektedir ($\bar{X} = 3.26$).

4.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusuyla İlgili Kazanımların Öğretiminde Kendi Yeterlilik ve Faaliyetleri ve Öğrencilerin Kavrama Düzeylerine İlişkin Görüşler ile İlgili Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi, “Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde kendi yeterlilik ve faaliyetleri ve öğrencilerin kavrama düzeyleri ile ilgili görüşleri ne düzeydedir?” şeklindedir. Buna göre, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde kendi yeterlilik ve faaliyetlerine ilişkin ortalama görüş puanları ile bu görüşlerin öğretmenlerin hizmet yılı, mezun oldukları fakülte ve bölümler, lisansüstü eğitim durumları ve görev yapmakta oldukları okuldaki unvanları ile ilişkilendirilmesine yönelik bulgular aşağıdaki gibidir.

4.2.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusuyla İlgili Kazanımların Öğretiminde Kendi Yeterlilik ve Faaliyetleri ve Öğrencilerin Kavrama Düzeylerine İlişkin Ortalama Görüş Puanlarına Yönelik Bulgular

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde kendi yeterlilik ve faaliyetleri ve öğrencilerinin konu ile ilgili kavrama düzeylerine ilişkin ortalama görüş puanları Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusuyla İlgili Kazanımların Öğretiminde Kendi Yeterlilik ve Faaliyetleri ve Öğrencilerin Kavrama Düzeylerine İlişkin Ortalama Görüş Puanları

Boyut	N	Min.	Max.	Ort.	S
Öğretmen yeterliliği ve faaliyetleri	77	2.87	5.00	3.96	.466
Öğrencilerin kavrama düzeyleri	77	2.20	4.80	3.24	.525

Tablo 9 incelendiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde kendi yeterlilik ve faaliyetlerine ilişkin görüş düzeylerinin ortalamasının 3.96 olduğu görülmektedir. Bu bulgu Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bu konuyla ilgili kazanımların öğretiminde kendi yeterlilik ve faaliyetlerine ilişkin görüş puanlarının genellikle düzeyinde olduğunu göstermektedir. Yine Tablo 9’a göre Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde öğrencilerin kavrama düzeylerine ilişkin ortalama görüş düzeyi 3.24’dır. Bu bulgu Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bu konuyla ilgili kazanımların öğretiminde öğrencilerin kavrama düzeylerine ilişkin görüşlerin ara sıra düzeyinde olduğunu göstermektedir.

4.2.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusuyla İlgili Kazanımların Öğretiminde Kendi Yeterlilik ve Faaliyetleri ile Öğrencilerin Kavrama Düzeylerine İlişkin Ortalama Görüş Puanlarının Öğretmenlerin Hizmet Yılı, Mezun Oldukları Fakülte ve Bölümler, Lisansüstü Eğitim Durumları ve Görev Yapmakta Oldukları Okuldaki Unvanları İle İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi, “Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde kendi yeterlilik ve faaliyetleri ve öğrencilerin kavrama düzeyleri ile ilgili görüşleri;

- a) Meslekteki hizmet yıllarına,
- b) Mezun oldukları fakülte ve bölümlere
- c) Lisansüstü eğitim durumlarına
- d) Görev yapmakta oldukları okuldaki unvanlarına göre değişmekte midir?”

Şeklinde olup bu alt probleme ilişkin bulgular şu şekildedir:

4.2.2.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusuyla İlgili Kazanımların Öğretiminde Kendi Yeterlilik ve Faaliyetlerine İlişkin Ortalama Görüş Puanlarının Hizmet Yılları ile İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde hizmet yıllarına göre kendi yeterlilik ve faaliyetleri ve öğrencilerin kavrama düzeylerine ilişkin değerler Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Hizmet Yıllarına Göre Kendi Yeterlilik ve Faaliyetleri ve Öğrencilerin Kavrama Düzeyleri Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Tablosu

Boyut	Grup	n	Sıra Ort.	sd	X^2	p
Yeterlilik ve Faaliyetler	5 yıldan az	21	37.31	3	.752	.861
	6-10 yıl	47	40.63			
	11-15 yıl	6	34.92			
	16-20 yıl	3	33.50			
	Toplam	77				
Kavrama Düzeyi	5 yıldan az	21	41.43	3	1.500	.682
	6-10 yıl	47	38.62			
	11-15 yıl	6	40.58			
	16-20 yıl	3	24.83			
	Toplam	77				

Tablo 10 incelendiğinde, araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin hizmet yılı değişkenine göre sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde kendi yeterlilik ve faaliyetlerine ilişkin boyuttan aldıkları puanlar arasındaki fark istatistiksel olarak manidar çıkmamıştır ($X^2_{(3)}=.752$, $p>0.05$). Bu bulgu

öğretmenlerin hizmet yıllarının kendi yeterlilikleri ve faaliyetlerine ilişkin görüşlerinde anlamlı bir farklılık göstermediği anlamına gelmektedir.

Tablo 10’da, araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin hizmet yılı değişkenine göre sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde öğrencilerin kavrama düzeylerine ilişkin boyuttan aldıkları puanlar arasındaki fark istatistiksel olarak manidar çıkmamıştır ($X^2_{(3)}=1.500$, $p>0.05$). Bu bulgu öğretmenlerin hizmet yıllarının öğrencilerinin konunun öğretimine yönelik kavrama düzeylerine ilişkin görüşlerinde anlamlı bir farklılık göstermediği anlamına gelmektedir.

4.2.2.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusuyla İlgili Kazanımların Öğretiminde Kendi Yeterlilik ve Faaliyetleri ve Öğrencilerin Kavrama Düzeylerine İlişkin Ortalama Görüş Puanlarının Mezun Oldukları Fakülteler ile İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde mezun oldukları fakültelere göre kendi yeterlilik ve faaliyetleri ve öğrencilerin kavrama düzeylerine ilişkin değerler Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mezun Oldukları Fakültelere Göre Kendi Yeterlilik ve Faaliyetleri ve Öğrencilerin Kavrama Düzeyleri Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Tablosu

Boyut	Grup	n	Sıra Ort.	sd	X^2	p
Yeterlilik ve Faaliyetler	Eğitim Fakültesi	72	38.98	1	.001	.975
	Diğer	5	39.30			
	Toplam	77				
Kavrama Düzeyi	Eğitim Fakültesi	72	39.35	1	.268	.605
	Diğer	5	34.00			
	Toplam	77				

Tablo 11 incelendiğinde, araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin mezun oldukları fakülte değişkenine göre sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde kendi yeterlilik ve faaliyetlerine ilişkin boyuttan aldıkları puanlar arasındaki fark istatistiksel olarak manidar çıkmamıştır ($X^2_{(1)}=.001$, $p>0.05$). Bu bulgu öğretmenlerin mezun oldukları fakültelerin kendi yeterlilikleri ve faaliyetlerine ilişkin görüşlerinde anlamlı bir farklılık göstermediği anlamına gelmektedir.

Aynı tabloda araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin mezun oldukları fakülte değişkenine göre sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde öğrencilerin kavrama düzeylerine ilişkin boyuttan aldıkları puanlar arasındaki fark istatistiksel olarak manidar çıkmamıştır ($X^2_{(1)}=.268$, $p>0.05$). Bu bulgu öğretmenlerin mezun oldukları fakültelerin öğrencilerinin konunun öğretimine yönelik kavrama düzeylerine ilişkin görüşlerinde anlamlı bir farklılık göstermediği anlamına gelmektedir.

4.2.2.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusuyla İlgili Kazanımların Öğretiminde Kendi Yeterlilik ve Faaliyetleri ve Öğrencilerin Kavrama Düzeylerine İlişkin Ortalama Görüş Puanlarının Mezun Oldukları Bölümler ile İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde mezun oldukları bölümlere göre kendi yeterlilik ve faaliyetleri ve öğrencilerin kavrama düzeylerine ilişkin değerler Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mezun Oldukları Bölümlere Göre Kendi Yeterlilik ve Faaliyetleri ile Öğrencilerin Kavrama Düzeyleri Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Tablosu

Boyut	Grup	n	Sıra Ort.	sd	X^2	p
Yeterlilik ve Faaliyetler	Sosyal Bilgiler	54	37.69	1	.617	.432
	Diğer	23	42.07			
	Toplam	77				
Kavrama Düzeyi	Sosyal Bilgiler	54	35.36	1	4.803	.028
	Diğer	23	47.54			
	Toplam	77				

Tablo 12 incelendiğinde, araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin mezun oldukları bölüm değişkenine göre sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde kendi yeterlilik ve faaliyetlerine ilişkin boyuttan aldıkları puanlar arasındaki fark istatistiksel olarak manidar çıkmamıştır ($X^2_{(1)}=.617$, $p>0.05$). Bu bulgu öğretmenlerin mezun oldukları bölümlerin kendi yeterlilikleri ve faaliyetlerine ilişkin görüşlerinde anlamlı bir farklılık görülmediği anlamına gelmektedir.

Tablo 12'ye göre, araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin mezun oldukları bölüm değişkenine göre sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde öğrencilerin kavrama düzeylerine ilişkin boyuttan aldıkları puanlar arasındaki fark istatistiksel olarak manidar görülmüştür ($X^2_{(1)}=4.803$, $p<0.05$). Sosyal Bilgiler öğretmenliği bölümü mezunu olan öğretmenlerin görüş sıra ortalaması 35.36 iken, diğer bölümlerden mezun olan öğretmenlerin ortalaması 47.54'tür. Bu bulgu Sosyal Bilgiler dışındaki bölümlerden mezun olan öğretmenlerin Sosyal Bilgiler bölümünden mezun öğretmenlere göre öğrencilerinin konunun öğretimine yönelik kavrama düzeylerine ilişkin görüşlerinin daha olumlu olduğu anlamına gelmektedir.

4.2.2.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusuyla İlgili Kazanımların Öğretiminde Kendi Yeterlilik ve Faaliyetleri ve Öğrencilerin Kavrama Düzeylerine İlişkin Ortalama Görüş Puanlarının Lisansüstü Eğitim Durumları ile İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde lisansüstü eğitim durumlarına göre kendi yeterlilik ve faaliyetleri ile konu ile ilgili öğrencilerin kavrama düzeylerine ilişkin değerler Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Lisansüstü Eğitim Durumlarına Göre Kendi Yeterlilik ve Faaliyetleri ile Öğrencilerin Kavrama Düzeyleri Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Tablosu

Boyut	Grup	n	Sıra Ort.	sd	X^2	p
Yeterlilik ve Faaliyetler	Lisans mezunu	59	36.69	1	2.686	.101
	Lisansüstü	18	46.56			
	Toplam	77				
Kavrama Düzeyi	Lisans mezunu	59	38.69	1	.050	.823
	Lisansüstü	18	40.03			
	Toplam	77				

Tablo 13 incelendiğinde, araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin lisansüstü eğitim durumu değişkenine göre sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde kendi yeterlilik ve faaliyetlerine ilişkin boyuttan aldıkları puanlar arasındaki fark istatistiksel olarak manidar çıkmamıştır ($X^2_{(1)}=2.686$, $p>0.05$). Bu bulgu öğretmenlerin lisansüstü eğitim almış olmalarının kendi yeterlilikleri ve

faaliyetlerine ilişkin görüşlerinde anlamlı bir farklılık görülmediği anlamına gelmektedir.

Aynı tabloda, araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin lisansüstü eğitim durumu değişkenine göre sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde öğrencilerin kavrama düzeylerine ilişkin boyuttan aldıkları puanlar arasındaki fark istatistiksel olarak manidar değildir ($X^2_{(1)}=.050$, $p>0.05$). Bu bulgu öğretmenlerin lisansüstü eğitim almış olmalarının öğrencilerinin konunun öğretimine yönelik kavrama düzeylerine ilişkin görüşlerinde anlamlı bir farklılık görülmediği anlamına gelmektedir.

4.2.2.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusuyla İlgili Kazanımların Öğretiminde Kendi Yeterlilik ve Faaliyetleri ve Öğrencilerin Kavrama Düzeylerine İlişkin Ortalama Görüş Puanlarının Görev Unvanları ile İlişkilendirilmesine Yönelik Bulgular

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde görev yapmakta oldukları okuldaki unvanlarına göre kendi yeterlilik ve faaliyetleri ile konu ile ilgili öğrencilerin kavrama düzeylerine ilişkin değerler Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görev Unvanlarına Göre Kendi Yeterlilik ve Faaliyetleri ile Öğrencilerin Kavrama Düzeyleri Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Tablosu

Boyut	Grup	n	Sıra Ort.	sd	X^2	p
Yeterlilik ve Faaliyetler	Öğretmen	65	40.37	1	1.566	.211
	Yönetici	12	31.58			
	Toplam	77				

Kavrama Düzeyi	Öğretmen	65	39.82	1	.556	.456
	Yönetici	12	34.58			
	Toplam	77				

Tablo 14 incelendiğinde, araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görev yapmakta oldukları okuldaki unvanları değişkenine göre sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde kendi yeterlilik ve faaliyetlerine ilişkin boyuttan aldıkları puanlar arasındaki fark istatistiksel olarak manidar çıkmamıştır ($X^2_{(3)}=.752$, $p>0.05$). Bu bulgu öğretmenlerin görev unvanlarının kendi yeterlilikleri ve faaliyetlerine ilişkin görüşlerinde anlamlı bir farklılık görülmediği anlamına gelmektedir.

Tablo 14'te, araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görev yapmakta oldukları okuldaki unvanları değişkenine göre sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde öğrencilerin kavrama düzeylerine ilişkin boyuttan aldıkları puanlar arasındaki fark istatistiksel olarak manidar çıkmamıştır ($X^2_{(3)}=1.500$, $p>0.05$). Bu bulgu öğretmenlerin görev unvanlarının öğrencilerinin konunun öğretimine yönelik kavrama düzeylerine ilişkin görüşlerinde anlamlı bir farklılık göstermediği anlamına gelmektedir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇLAR

5.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusuyla İlgili Kazanımların Öğretiminde Kullandıkları Öğretim Yöntemlerine ve Araç-Gereçlere İlişkin Sonuçlar

1. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde daha çok (her zaman düzeyinde) soru-cevap ve tartışma tekniklerini kullandıkları tespit edilmiştir ($\bar{X} = 4,21$). Bununla beraber konuyla ilgili kazanımların öğretiminde drama yöntemine grup çalışmasına, ve gezi-gözlem yöntemine ara sıra proje yöntemine ise genellikle düzeyinde başvurdıkları tespit edilmiştir.
2. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yöntem ve teknik seçiminde daha çok (her zaman düzeyinde) öğrenci katılımını arttırmasından ($\bar{X} = 4.28$) ve bilginin kalıcılığını sağlamasından dolayı ($\bar{X} = 4.25$) tercihte bulundukları sonucuna ulaşılmıştır.
3. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yöntem ve teknik seçiminde, alışkanlıklarının ise ara sıra düzeyinde etkili olduğu görülmüştür ($\bar{X} = 3.22$).

4. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımları öğretirken araç-gereç olarak daha çok –her zaman düzeyinde- ders kitaplarını kullandıkları tespit edilmiştir ($\bar{X} = 4.51$).

5. Bununla beraber konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde bilgisayar yazılımlarına çok daha az –ara sıra düzeyinde-başvurulmaktadır ($\bar{X} = 2.97$).

5.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusuyla İlgili Kazanımların Öğretiminde Kendi Yeterlilik ve Faaliyetleri ile Öğrencilerin Kavrama Düzeylerine İlişkin Ortalama Görüş Puanlarının Yönelik Sonuçlar

1. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusunun öğretiminde kendi yeterlilik ve faaliyetlerine ilişkin görüşleri ile öğrencilerin kavrama düzeylerine ilişkin görüşleri karşılaştırıldığında; öğrencilerin kavrama düzeylerine ilişkin görüşlerinin daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, sürdürülebilir kalkınma konusunun öğretiminde, hizmet yıllarının kendi yeterlilik ve faaliyetlerine bunun yanında öğrencilerin kavrama düzeylerine ilişkin görüşlerinde hiçbir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

3. Mezun oldukları fakültelerin, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kendi yeterlilikleri ve faaliyetleriyle aynı zamanda öğrencilerinin konunun öğretimine yönelik kavrama düzeylerine ilişkin görüşlerinde farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

4. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kendi yeterlilikleri ve faaliyetlerine ilişkin görüşlerinde, mezun oldukları bölümlere göre herhangi bir farklılık görülmediği tespit edilmemiştir. Ancak Sosyal Bilgiler dışındaki bölümlerden mezun olan öğretmenlerin Sosyal Bilgiler bölümünden mezun öğretmenlere göre, öğrencilerinin konunun öğretimine yönelik kavrama düzeylerine ilişkin görüşlerinin daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5. Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin lisansüstü eğitim durumu değişkenine göre sürdürülebilir kalkınma konusunun öğretiminde kendi yeterlilik ve

faaliyetlerine ve öğrencilerinin konunun öğretimine yönelik kavrama düzeylerine ilişkin görüşlerinde anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

6. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görev yapmakta oldukları okuldaki unvanlarının kendi yeterlilikleri ve faaliyetlerine ilişkin görüşlerinde anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bununla beraber bu değişkenin öğrencilerinin konunun öğrenimine yönelik kavrama düzeylerine ilişkin görüşlerinde de anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

ÖNERİLER

Sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretimiyle ilgili olarak;

1. Sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretimi hususunda Sosyal Bilgiler öğretmenleri daha duyarlı davranmalıdırlar. Örneğin, konunun öğretiminde materyal kullanım sıklığı arttırılabilir, böylelikle konunun öğrenilmesi öğrenciler açısından daha kalıcı olacaktır.
2. Öğretim faaliyetleri esnasında çok çeşitli yöntem ve tekniklere başvurulmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde ise öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal becerilerini arttıracak çeşitli yöntem, teknik ve etkinliklere başvurulmalıdır.
3. Sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretiminde ders kitapları konunun öğretiminde temel dayanak olmakla beraber yeterli değildir. Bu sebeple öğretmenlerin araç-gereç çeşitliliğini arttırmalarında fayda olacaktır.
4. Sürdürülebilir bir kalkınma için sürdürülebilir bir toplum anlayışından hareketle, öğrencilerde sürdürülebilirlik anlayışının küçük yaşlardan itibaren kazandırılması maksadıyla her sınıfta kağıt, plastik vd. atıklar için ayrı ayrı atık kutuları kullanılmalı, böylelikle sürdürülebilirlik anlayışının temelleri uygulamalı olarak küçük yaşlardan itibaren atılmış olmalıdır.

5. Sosyal Bilgiler öğretmenleri, hizmet içi eğitim faaliyetleri ile konu hakkında daha fazla bilgilendirilmeli. Böylelikle öğretmenler, güncel gelişmelerden de haberdar edilmelidirler.
6. Yalnızca öğrenciler değil, diğer öğretmenler ve veliler de sürdürülebilirlik konusunda bilgilendirilmeli; Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin düzenleyeceği seminerlerle toplumsal bilinç kazandırılmalıdır.
7. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki gerekli birimler konunun öğretiminde kullanılmak üzere bilgisayar yazılımları hazırlamalı ve bu yazılımlar Sosyal Bilgiler öğretmenlerine ulaştırılmalıdır.
8. Sürdürülebilir kalkınma anlayışının sosyal bir politika haline getirilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı koordinatörlüğünde ilgili bakanlıklarla işbirliği yapılmalı. Böylelikle devletin bütün kurum ve kuruluşlarında koordineli bir şekilde yürütülen çalışmalar, yalnızca devlet politikası değil sosyal politika haline getirilebilmelidir.
9. Konunun, toplumun bütün kesimlerinde benimsenmesi için medyaya bir takım zorunluluklar yüklenmeli, devletin hazırlayacağı kısa tanıtım programları ve reklâmlarla toplumsal bilinç arttırılmalıdır.
10. Üniversitelerde gerek fakültelerde gerekse yüksekokullarda, her bölüm ve branşta sürdürülebilir kalkınma konusuna öğretim programlarında yer verilmelidir.

KAYNAKÇA

- AKYÜZ Yahya, “Çevre Sorunları Eğitiminin Amaçları ve Temel İlkeleri”, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/504/6105.pdf>, 16.06.2009.
- ALIM Mete (2006), “Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Türkiye’de Çevre ve İlköğretimde Çevre Eğitimi”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, c.14, n. 2, 599-616.
- ALTUBAŞ Derya, “Uluslararası Sürdürülebilir Kalkınma Ekseninde Türkiye’deki Kurumsal Değişimlere Bir Bakış”, (Çevrimiçi) http://www.sd-certificate.info/dyn_files/info/52.pdf, 13.03.2009
- ALTUNTAŞOĞLU Zerrin T., “Sürdürülebilir Kalkınma Yenilenebilir Enerji Ve Yenilenebilir Enerji Kaynakları Kanun Tasarısı Taslağı”, (Çevrimiçi) http://www.emo.org.tr/ekler/46709aa58ba5101_ek.pdf, 13.03.2009.
- BAYKAL Hülya, BAYKAL Tan (2008), “Küreselleşen Dünya’da Çevre Sorunları”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, c. 5, Sayı 9, 1-17.
- BEYHAN Eyüp, “Sürdürülebilir Kalkınma Çevre ve Yerel Yönetimler”, **Yerel Siyaset**, (Çevrimiçi) <http://www.yerelsiyaset.com/v2/index.php?goster=ayrinti&id=1068>, 11.03.2009.
- BROWN Lester R., FLAVIN Christopher POSTEL Sandra (1998), *Gezeganimizi Kurtarmak: Küresel Ekonominin Çevresel Olarak Sürdürülebilirliği*, Çeviren: Sinem GÜL, Ankara :TÜBİTAK-TEMA Vakfı Yayınları.
- BOZLAĞAN Recep, “Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı”, (Çevrimiçi) <http://iibf.kocaeli.edu.tr/ceko/ssk/kitap50/39.pdf>, 25.02.2009.

CAN Muhittin, “ Makro ve Mikro Açıdan Endüstriyel Alışkanlıkların Sistem ve Çevre Kirliliğine Etkileri”, **Çevre Dergisi**, (Çevrimiçi) <http://www.ekolojidergisi.com.tr/resimler/16-4.pdf>, 11.03.2009.

ÇELİK Yusuf (2006), Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı ve Sağlık, *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, c. 9, s. 1, 19-37.

ÇETİN Murat (2006), “Teori ve Uygulamada Bölgesel Sürdürülebilir Kalkınma”, *C.Ü.İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, c. 7, s. 1, 1-20.

DEMİR Servet (2006), Kuantum Öğrenme Modelinin Ortaöğretim Düzeyinde Öğrenci Başarısına Etkisi (Gaziantep Örneği), *Doktora Tezi*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.

DEMİRAYAK Filiz, “Biyolojik Çeşitlilik- Doğa Koruma ve Sürdürülebilir Kalkınma”, (Çevrimiçi) http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/vizyon2023/csk/EK-14.pdf 25.02.2009.

DEMİRKAYA Hilmi (2006), “Çevre Eğitiminin Türkiye’deki Coğrafya Programları İçerisindeki Yeri ve Çevre Eğitimine Yönelik Yeni Yaklaşımlar”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c. 16, s. 1, 207-222.

ENGEL Ronald J., “Sürdürülebilir Kalkınma Ahlakı”, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/743/9495.pdf>, 16.06.2009.

EYYUBİ Sevtap (2004), “Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisinin Uygulanmasında Ekosistem Yönetiminden Ülkemizde Bir Yöntem Olarak Yararlanma”, *Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.

GÖRMEZ Kemal (2003), *Çevre Sorunları ve Türkiye*, Ankara: Gazi Kitabevi.

GÖNEL Feride Doğaner, “ Globalleşen Dünyada (Nasıl) Bir Sürdürülebilir Kalkınma”,<http://www.yildiz.edu.tr/~gonel/akademikdosyaları/yayınlar/globallesendunya.pdf>,16.06.2009.

GÜÇLÜ Alper (2007), “Sürdürülebilir Kalkınma ve Türkiye’nin Çevre Politikaları”, *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Uluslararası İktisat Bilim Dalı, Ankara.

GÜNEY, Emrullah (2002), *Genel Çevre Bozulması*, İstanbul: Çantay Kitabevi.

GÜRPINAR, Ergun (1998), *Çevre Sorunları*, İstanbul: Der Yayınları.

HERTSGAARD Mark (1999), *Yeryüzü Gezgini*, Çeviren: Emel Anıl, İstanbul: TEMA Vakfı Yayınları.

HOBİKOĞLU Elif Haykır (2007), “Türkiyede Çevre Politikaları ve Sürdürülebilir Kalkınma İlişkisi”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, c.2, 71-91.

İLERİ Recep (1998), “Çevre Eğitimi ve Katılımın Sağlanması”, *Ekoloji Çevre Dergisi*, c. 7, s. 28, 3-9.

KARASAR, Niyazi (1999), *Araştırmalarda Rapor Hazırlama*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

KARASAR, Niyazi (2007), *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

KARPUZCU Mehmet (1996), *Çevre Kirlenmesi ve Kontrolü*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.

KEATING Michael (t.y.), *Yeryüzü Zirvesinde Değişimin Gündemi: Gündem 21 ve Diğer Rio Anlaşmalarının Popüler Metinleri*, Ankara: UNEP Türkiye Komitesi Yayını.

KELEŞ Özgül (2007), “Sürdürülebilir Yaşama Yönelik Çevre Eğitimi Aracı Olarak Ekolojik Ayak İzinin Uygulanması ve Değerlendirilmesi”, *Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Fen Bilgisi Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara.

MASKAN K., EFE R., GÖNEN S., BARAN M., “Farklı Branşlardaki Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarının Nedenleri, Eğitimi ve Çözümlerine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Değerlendirme”, <http://egitim.cu.edu.tr/efdergi/download/48.pdf>, 16.06.2009.

MEB (2005), İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Programı ve Kılavuzu, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

MEB (2009), Sosyal Bilgiler 7 Kılavuz Kitabı, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

MİNİBAŞ Türkel, “Sürdürülebilir Kalkınma ve Etkileri” (Çevrimiçi) http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/vizyon2023/csk/EK-15.pdf, 17.05.2009.

O’MEARA Molly (1999), “Kentler İçin Yeni Bir Vizyon Keşfetmek”, Çeviren: Ayşe Başçı, *Dünyanın Durumu 1999*, İstanbul: TEMA Vakfı Yayınları.

ÖZEY Ramazan (2001), *Günümüz Dünya Sorunları*, İstanbul: Aktif Kitabevi.

ÖZDEMİR Soner Mehmet (2009), “”Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı ve Değerlendirilmesi,” *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Editör: Mustafa Safran, Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.

ÖZYOLArzu, “Sürdürülebilir Kalkınma”, (Çevrimiçi) <http://www.hydra.com.tr/uploads/kutup9.pdf>, 25.02.2009.

PALABIYIK Hamit (2004), “11. Uluslar arası Ticaret ve Çevre: Dünya Ticaret Örgütü Üzerine Açıklamalar”, *Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar: Ekolojik, Ekonomik, Politik Ve Yönetmel Perspektifler*, Editörler: Mehmet C. Marin, Uğur Yıldırım, Beta Yayınları, 249-?.

SÜLÜN Yusuf (2002), “Çevre Kirliliğini Önlemede Eğitimin Rolü”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Bahar 2002, s.8.

TANIK T., TEKELİ İ., DALOKAY V., “Sanayileşme, kentleşme ve Çevre Sorunları”, (Çevrimiçi) <http://arsiv.mmo.org.tr/pdf/10182.pdf>, 11.03.2009.

TANRIVERMİŞ H., MÜLAYİM Z. “Sanayinin Neden Olduğu Çevre Kirliliğinin Tarıma Verdiği Zararların Değerinin Biçilmesi: Samsun Gübre (TÜGSAS) ve Karadeniz Bakır (KBI) Sanayileri Örneği”, (Çevrimiçi) <http://journals.tubitak.gov.tr/agriculture/issues/tar-99-23-3/tar-23-3-10-97016.pdf>, 11.03.2009.

TOKUÇOĞLU Bülent, “Çevre Sorunları ve Kentleşme”, **Çevre Dergisi**, (Çevrimiçi) <http://www.ekolojidergisi.com.tr/resimler/6-5.pdf>, 17.05.2009.

TOPRAK Düriye (2006), “Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinde Çevre Politikaları ve Mali Araçlar”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl 2, s. 4, 146-169.

UYSAL Ayhan, “Sürdürülebilir Kalkınma: Genel Bakış”, (Çevrimiçi) http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/vizyon2023/csk/EK-3.pdf, 20.02.2009.

YAKAR Ferit (2005), Sürdürülebilir Kalkınma ve Karadeniz Bölünmüş Sahil Yolu'nun Değerlendirilmesi", *Yüksek Lisans Tezi*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İnşaat Mühendisliği Anabilim Dalı, Trabzon.

YAPICI Mehmet, "Sürdürülebilir Kalkınma ve Eğitim", **Sosyal Bilimler Dergisi**, (Çevrimiçi) www.sosbil.aku.edu.tr/dergi/V1/myapici.pdf, 13 Mart 2009.

YAVUZ Fehmi, KELEŞ Ruşen (1983), *Çevre Sorunları*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

YILDIRIM Uğur, GÖKTÜRK İsmail (2004), "Sürdürülebilir Kalkınma", *Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar: Ekolojik, Ekonomik, Politik ve Yönetimsel Perspektifler*, Editörler: Mehmet C. Marin, Uğur Yıldırım, Beta Yayınları, 449-488.

YILDIZ Kazım, SİPAHİOĞLU Şengün, YILMAZ Mehmet (2000), *Çevre Bilimi*, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

YILMAZ A., BOZKURT Y., TAŞKIN E., "Doğal Kaynakların Korunmasında Çevre Yönetiminin Etkinliği", (Çevrimiçi) <http://sbe.dpu.edu.tr/13/15-30.pdf>, 25.02.2009.

YÜCEL Fatih (2004), "Sürdürülebilir Kalkınmanın Sağlanmasında Çevre Korumanın ve Ekonomik Kalkınmanın Karşıtlığı ve Birlikteliği", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s.11, 1-25.

www.digim.meb.gov.tr/uaorgutler/BM/unesco_bildiri.pdf (27.12.2009).

www.igu-cge.tamu.edu/turkish.pdf (25.02.2009).

www.unecce.org/env/esd/strategytext/strategyTurkish.pdf (27.12.2009).

www.kongreikt.ege.edu.tr/cd/pdf/17.pdf (25.02.2009).

www.cedgm.gov.tr/dosya/cevreatlasi/cevreegitimi.pdf (16.06.2009).

www.tobb.org.tr/organizasyon/sanayi/kalitecevre/12.pdf (25.02.2009).

http://www.mmo.org.tr/resimler/ekler/e131d7f5a6b38b2_ek.pdf?dergi=111
(13.93.2009).

http://www.yesilkutu.net/files/On_arastirma_raporu_ekli.pdf, (25.02.2009).

EKLER

Ek 1: Ölçme Aracının Uygulanması İçin Milli Eğitim Müdürlüğü Mesleki ve Teknik Eğitim Şubesinden Olur Yazısı

EKLER

Ek 1: Ölçme Aracının Uygulanması İçin Milli Eğitim Müdürlüğü Mesleki ve Teknik Eğitim Şubesinden Olur Yazısı

T.C.
NİĞDE VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Şube : MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM
Sayı : B.08.4.MEM.4.51.00.11-789-7770
Konu : Araştırma İzni.

12.106/2009

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
b) Valilik Makamının 08/04/2009 tarih ve 4456 sayılı onayı.
c) Niğde Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Dairesi Başkanlığının 02/06/2009 tarih ve 664 sayılı yazısı.

İlgi (a) yönerge doğrultusunda Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Ayşe AYDOĞAN Yard. Doç. Dr. Nihal BALOĞI danışmanlığında 2008-2009 eğitim öğretim yılında "İlköğretim İkinci Kademe öğrencilerle Sürdürülebilir Kalkınma-Konusundaki Görüşleri" konulu tez çalışmasını İlimiz Merkezindeki buluş İlköğretim Okullarında yapmasına ilişkin ilgili (b) Valilik Onayı ile izin verilmiş olup, ancak, ilgili Niğde Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Dairesi Başkanlığının yazıları gereği önceki tez çalış konusunun iptal edilerek "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Konusu Öğretimine İlişkin Görüşleri" konulu tez çalışmasının İlimiz Merkez ve ilçelerdeki bütün ilköğre Okullarında yapması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

H.İbrahim YAŞAR
Milli Eğitim Müdürü

OLUR
02/06/2009

Polat KARA
Vali a.
Vali Yardımcısı

Aşağı Kayabaşı Mah.
Müze Cad. 51200 NİĞDE

TEL : (388) 232 32 72 - 232 32 79
Fax : (388) 232 32 74

E-Posta : nigdemem@meb.gov.tr
İnt.Adresi: http://nigde.meb.gov.tr/

Ek 2: ÖĞRETMEN ANKET FORMU

ÖĞRETMEN ANKET FORMU

Değerli Öğretmenler;

Bu anket, İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan "Sürdürülebilir Kalkınma" konusuyla ilgili kazanımların öğretilmesine ilişkin görüşlerinizi almak amacıyla hazırlanmıştır.

İlköğretim 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan;

1. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek, bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.
2. Türkiye'nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak, yatırım ve pazarlama proje önerileri tasarlar.
3. Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin insan yaşamına etkilerini tartışır.
4. Ülkemizin diğer ülkelerle doğal afetlerde ve çevre sorunlarında dayanışma ve işbirliği içinde olmasının önemini fark eder.
5. Küresel sorunların çözümlerinin yaşama geçirilmesinde kişisel sorumluluğunu fark eder.
6. Düşünce, sanat ve edebiyat ürünlerinin, doğal varlıkların ve tarihi çevrelerin ortak miras ögesi olarak yaşatılmasında insanlığın sorumluluğunun farkına varır.

Kazanımları Sürdürülebilir Kalkınma Eğitiminin ekonomik, sosyal ve çevre boyutu ile ilişkilendirilen kazanımlar olarak değerlendirilmiştir.

Anket iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm sizin kişisel bilgileriniz, ikinci bölüm ise konunun öğretiminde uyguladığınız öğretim yöntemleri, araç-gereçler, mesleki nitelikleriniz ve öğrencilerinizin özellikleri açısından değerlendirilecektir.

Araştırmanın amacına ulaşması, anket maddelerine vereceğiniz cevapların tarafsız ve doğru olmasına bağlıdır. Bunun için her bölümdaki maddeleri dikkatle okuyarak cevaplandırmanız büyük önem taşımaktadır. Ankete vereceğiniz cevaplar araştırma dışında hiçbir yerde kullanılmayacaktır.

Bu araştırmaya yapacağınız önemli katkılardan dolayı teşekkür ederim.

Saygılarımla...

Ayşe AYDOĞAN

Niğde Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü

BÖLÜM-I: KİŞİSEL BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz
() Kadın () Erkek
2. Meslekteki hizmet yılınız
() 5 yıl ve daha az () 6-10 yıl () 11-15 yıl () 16-20 yıl () 21 yıl ve daha üzeri
3. Mezun olduğunuz okul veya fakülte
() Eğitim Enstitüsü () Yüksek Öğretmen Okulu
() Eğitim Fakültesi () Fen- Edebiyat Fakültesi () Diğer (Lütfen belirtiniz)...
4. Mezun olduğunuz bölüm
() Sosyal Bilgiler Öğretmenliği () Tarih Öğretmenliği
() Coğrafya Öğretmenliği () Diğer (Lütfen belirtiniz)...
5. Lisansüstü eğitiminiz var mı?
() Evet () Hayır
6. Görev yapmakta olduğunuz okuldaki unvanınız
() Müdür () Müdür Yardımcısı () Öğretmen

BÖLÜM-II: KONUNUN ÖĞRETİMİNE YÖNELİK DEĞERLENDİRMELER

Öğretim Yöntemleri

6. Bu öğretim yılında Sürdürülebilir Kalkınma konusu ile ilgili kavram ve olguları öğretirken kullandığınız öğretim yöntem ve tekniklerle ilgili aşağıdaki soruları cevaplayınız.

	Her Zaman Genellikle	Ara Sıra	Nadiren	Hiç
6.1. Konuları materyal kullanarak öğrencilere anlatıyorum.	()	()	()	()
6.2. Konuları öğretirken soru-cevap ve tartışma tekniğini kullanıyorum.	()	()	()	()

	Her Zaman	Genellikle	Ara Sıra	Nadiren	Hiç
6.3. Konuyu anlatırken aynı zamanda bu kavram ve olgularla ilgili problem durumları oluşturup öğrencilere bunun çözümlerini buldurtuyorum.	()	()	()	()	()
6.4. Öğrencilere bu konu ile ilgili olguların nasıl meydana geldiğini örnek olay gösterimi ile öğretiyorum.	()	()	()	()	()
6.5. Konuları öğretirken drama yöntemini kullanıyorum.	()	()	()	()	()
6.6. Konu ile ilgili öğrencilerin grup çalışmaları yapmalarına fırsat tanıyorum.	()	()	()	()	()
6.7. Öğrencilerin konu hakkında bilgi edinmeleri için gezi-gözlem yöntemini kullanıyorum.	()	()	()	()	()
6.8. Öğrencilerin konu ile ilgili projeler üretmelerini istiyorum.	()	()	()	()	()
6.9. Konu ile ilgili öğrencilerin beyin fırtınası yapmalarına fırsat tanıyorum.	()	()	()	()	()
6.10. Öğrencilerin konu ile ilgili empati kurmalarını sağlıyorum.	()	()	()	()	()

Konu ile ilgili yukarıdakilerden farklı bir öğretim yöntemi uyguluyorsanız lütfen belirtiniz.

7. Sürdürülebilir Kalkınma konusunu öğretirken kullandığınız öğretim yöntem ve tekniklerini tercihlerinizin nedenleri nelerdir?

	Her Zaman	Genellikle	Ara Sıra	Nadiren	Hiçbir Zaman
7.1. Alışkanlık	()	()	()	()	()
7.2. Ders süresine uygunluk	()	()	()	()	()
7.3. Konu ile ilgili kazanımların öğretimine uygunluk	()	()	()	()	()
7.4. Okul imkanlarının yeterliliği	()	()	()	()	()
7.5. Kavram ve olguların özellikleri	()	()	()	()	()
7.6. Öğrencilerin kavrama seviyelerine uygunluk	()	()	()	()	()
7.7. Yöntemin kolay uygulanabilirliği	()	()	()	()	()
7.8. Öğrenci katılımını artırması	()	()	()	()	()
7.9. Bilginin kalıcılığını sağlaması	()	()	()	()	()
7.10. Öğrencilerin zihinsel becerilerini geliştirmesi	()	()	()	()	()

Bu konunun öğretiminde kullandığınız öğretim yöntemlerini tercih etmeniz nedeni yukarıdaki maddelerden farklı ise lütfen belirtiniz.

8. Sürdürülebilir Kalkınma konusunu öğretirken aşağıdaki araç-gereçlerden hangilerini kullanıyorsunuz?

	Her Zaman	Genellikle	Ara Sıra	Nadiren	Hiçbir Zaman
8.1. Ders kitabı	()	()	()	()	()
8.2. Yardımcı kitap, broşür, gazete ve dergiler	()	()	()	()	()
8.3. Eğitim CD ve DVD'leri	()	()	()	()	()
8.4. Bilgisayar yazılımları	()	()	()	()	()
8.5. İnternet	()	()	()	()	()
8.6. Diğer.....	()	()	()	()	()

Öğretmen Yeterliliği ve Faaliyetleri

9. Kendi mesleki niteliklerinizle ilgili aşağıdaki ifadelerle katılıyor musunuz?

	Tamamen	Çok	Orta Derecede	Az	Hiç
9.1. Bu konunun öğretimi için yeterli bilgiye sahibim.	()	()	()	()	()
9.2. Bu konu ile ilgili bilgilerimi sürekli güncellerim.	()	()	()	()	()
9.3. Bu konunun öğretimi ile ilgili güncel kaynakları kullanırım.	()	()	()	()	()
9.4. Öğrencileri bu konu ile ilgili hedef ve davranışlardan haberdar ederim.	()	()	()	()	()
9.5. Öğrencilere etkinliklerde görevler veririm.	()	()	()	()	()
9.6. Bu konuyla ilgili öğrencilerin sorumluluk duygularını geliştirici etkinliklerde bulunurum.	()	()	()	()	()
9.7. Bu konuyla ilgili öğrencilerin farklı ve yeni projeler ortaya koymalarına destek veririm.	()	()	()	()	()
9.8. Bu konunun öğretimi için gerekli her türlü faaliyetlere katılırım.	()	()	()	()	()
9.9. Öğrencilerin bu konuyu öğrenebilmeleri için gerekli her türlü yöntem ve materyalleri kullanırım.	()	()	()	()	()

9.10. Öğrencilerin konuyu iyi öğrenebilmeleri için gerekli bütün imkanları sağlarım.	()	()	()	()	()
9.11. Konunun öğretimini kolaylaştırmak için kavram ve olguları oldukça basite indirgerim.	()	()	()	()	()
9.12. Kavram ve olguları tek tek ve anlamlı bir sıra ile sunarım.	()	()	()	()	()
9.13. Konu ile ilgili sosyal faaliyetler düzenlerim.	()	()	()	()	()
9.14. Öğrencilerin konuya ilgisini çekmeye dikkat ederim.	()	()	()	()	()
9.15. Bu konu ile ilgili okul, aile ve kurumlar arası işbirliği sağlarım.	()	()	()	()	()

Öğrencinin Kavrama Düzeyi

10. Öğretim programında mevcut konu ile ilgili kavram ve olguların öğrenci seviyesine uygunluğu ile ilgili aşağıdaki ifadelere katılıyor musunuz?

	Tamamen	Çok	Orta Derecede	Az	Hiç
10.1.Öğrencilerin zihinsel özellikleri(zeka düzeyleri) konuyu öğrenmeleri için yeterli düzeydedir.	()	()	()	()	()
10.2.Sınıf ortamı(fiziksel çevre) öğrencilerin konuyu öğrenmeleri için yeterli düzeydedir.	()	()	()	()	()
10.3.Öğrencilerin sosyal çevresi(kültürel konumları) konuyu öğrenmeleri için yeterli düzeydedir.	()	()	()	()	()
10.4. Öğrencilerin ekonomik durumları konuyu öğrenmeleri için yeterli düzeydedir.	()	()	()	()	()
10.5. Konu ile ilgili kavram ve olguların özellikleri(somutluk derecesi) öğrencilerin anlamaları için yeterli düzeydedir.	()	()	()	()	()
10.6. Öğrencilerin bu konu ile ilgili önceki bilgileri konuyu öğrenmeleri için yeterli düzeydedir.	()	()	()	()	()
10.7. Öğrencilerin konuya ilgisi konuyu öğrenmeleri için yeterli düzeydedir.	()	()	()	()	()
10.8. Öğrencilerin grup içerisindeki iletişimleri konuyu öğrenmeleri için yeterli düzeydedir.	()	()	()	()	()
10.9. Öğrencilerin teknolojiyi kullanma becerileri konuyu öğrenmeleri için yeterli düzeydedir.	()	()	()	()	()
10.10. Öğrencilerin bireysel performansları konuyu öğrenmeleri için yeterli düzeydedir.	()	()	()	()	()

ÖZGEÇMİŞ

22.07.1980 yılında Niğde’de doğan Ayşe AYDOĞAN, ilk ve orta öğrenimini Kayseri’de tamamlamıştır. 2000- 2001 eğitim-öğretim yılında Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü’nde lisans eğitimine başlayan AYDOĞAN, 2004 yılında bu programdan mezun olmuştur. Aynı yıl Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı Bilim Dalı’nda, yüksek lisans programına kabul edilen AYDOĞAN, 2010 yılında bu programdan mezun olmuştur.